

ناوہندی توپژینہوہی سبہی

بۇچوونى ھاۋلاۋىيان دەربارەى بېكارى و ھۆكارەكانى بېكارى لەھەرېمى كوردستان

دەربارەى سبەى

ناوەندى توێژىنەوەى سبەى، ناوەندىكى توێژىنەوەى گەشەسەندووى تايبەتە بە سیاسەتسازى بەلگەمەند، كە ئاسانكارى دەكات بۆ گوتارى گشتى ئاگادار لە ناوڤى ھەريەمى كوردستان. ئەركى ناوەندى سبەى، پابەندبوونە بە ئەنجامدانى توێژىنەوەى شىكارى كوالىتى بەرز، لەسەر ئەو پرسە سەرەككىيانەى ڕووبەرۆى ناوچەكە دەبنەو، كە بابەتەكانى، داينامىكى پارتە سياسىيەكان، گەشەسەندنى ئابوورى، مافى مەرۆڤ و ئازادى ڕادەبرپىن، توێژىنەوە ديمۆگرافى و كۆمەلایەتییەكان لەخۆدەگرێت.

كارەكانى ناوەندى سبەى بەشپۆھەكى گشتى لەسەر سى پاھى گرنى وەستاو، (توێژىنەو، شىكارى سياسى، و بەشدارىكردنى گشتى) لەوبارەيەو ناوەندەكە مێتۆدۆلۆژىي توێژىنەوەى ورد، بەكاردەھيێت بۆ دۆزىنەوەى تىروانىنەكان. بە ئامانجى ئەوەى بتوانىت سياسەت و ستراتيژىيەكان بەرەو دەستەبەركردنى داھاتوويەكى خۆشگوزەران و ئاسايشى كۆمەلایەتى و يەكسانى زياتر ئاراستە بكات، ئەوەش لە ڕيگەى شىكارى گشتگيرەو. ھەرۆەك ناوەندى توێژىنەوەى سبەى لە ھەولى دروستكردن و پيادانى پيڤشنيارى ئاگادارو وردە بۆ دارپژەرانى سياسەت و لايەنە پەيوەنديدارەكان.

پیشہ کی

ئەم شیکارییە لەسەر بنەمای راپرسییەکی زانستی ناوەندی توێژینەوێ سبە، ئامادەکراوە، کە لە ئایاری 2025 بە سیستمی CATI و لە ڕێگەی تەلەفۆن ئەنجامدراوە. لە راپرسییەکەدا نمونەییەکی 1521 کەسی لە سەرتاسەری هەریەکە کوردستان، بەیپی پارێزگا و شارەکان، وەرگیراوە. ئامانجی سەرەکی ئەم شیکارییە تیگەشتنیکی ورد و قوولە لە دیاردەیی بیکاری لە هەریەکە کوردستان، ھۆکارە بنەرەتیەکان، کاریگەرییە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان و ڕێگاچارەکانی لە روانگەیی ھاوڵاتیانەو. ئەم راپۆرتە تەنھا خستەپرووی ئامار و داتاكان نییە، بەلکو ھەولەدات شیکارییەکی قوول و ڕەخنەگرانە بۆ تیگەشتن لە دینامیکییەتی بازاری کار، لاوازییە دامەزرانەکان و ئەو بەرەستەنەیی، کە ڕێگرن لە چارەسەرکردنی ئەم دیاردەییە پیشکەش بکات. ھەرۆک راپۆرتەکە جیاوازییە ناوچەییەکان، ڕەھەندە کۆمەڵایەتیەکان و ئاستەنگە سیاسییەکانی بەردەم چاکسازی دەخاتەروو.

داینامیکیه‌تی بونیادی بازاری کار

راپرسییه‌که چەندین کیشە‌ی بونیادی گرنگ له بازاری کاری هەریمی کوردستان دەخاتەرۆو، که له ئاماره ساکاره‌کانی بیکاری زیاترن. چرپوونه‌وه‌ی به‌رزى دامەزراندن له کهرتی حکومی (87.72%) له سەرجه‌م پارێزگاگان، نیشاندەری بازاریکی کاری ناهاوسەنگە، که پشتبەستنیکی زۆری به دامەزراندنی گشتی هەیه. ئەم نموونه‌یه تایبەتمەندی ئابوورییه رانتییه‌کانە (ئابوری به‌رخۆر و به‌کاربه‌ر)، که تیایدا دامەزراندنی کهرتی گشتی، وه‌ک شیوازیکی له دابه‌شکردنی سامان خزمەت ده‌کات نه‌ک وه‌ک دامەزراندنیکی به‌ره‌مه‌یه‌ین. له‌م دۆخه‌دا به‌رده‌وامی ئەم مۆدیله جیگه‌ی پرسیاره، به‌تایبەت له‌به‌ر ئاسته‌نگه داراییه‌کانی هەریم و ناسه‌قامگیری نرخى نه‌وت.

لاوازی گەشە‌ی کهرتی تايبەت به‌ روونی له‌ پێژە‌ی که‌می دامەزراندنیدا ده‌رده‌که‌وی‌ت، به‌جۆریک ته‌نها (27.13%) له‌ کۆ‌ی سەرجه‌م پارێزگاگانە. ئەمه‌ش نیشاندەری لاوازی بنه‌رەتی له‌ ئابووریدا به‌ له‌وانه‌ش به‌ربه‌سته‌ یاساییه‌کان، سنوورداری ده‌ست‌راگه‌یشتن به‌ سه‌رمایه، نه‌بوونی ژێرخانی پێویست بۆ پشتگیریکردنی گەشە‌ی کاری تايبەت.

خولیای کاری تايبەت له‌ داها‌توودا (54.37%)، ئەمه‌ سه‌ره‌رای به‌شداری که‌می کهرتی تايبەت، که ئاماژه‌ی داینامیکیه‌تیکی "پالنه‌ر" ده‌کات، نه‌ک "راکێشان" - به‌و مانایه‌ی خه‌لک له‌به‌ر ناچاری بیر له‌ کاری ئازاد ده‌که‌نه‌وه نه‌ک له‌به‌ر هه‌بوونی هه‌لی کاری باش.

ئاماره‌کانی بیکاری درێژخایه‌ن ده‌ریده‌خه‌ن، (60.40%) ی بۆ ماوه‌ی زیاتر له‌ دوو ساڵه بیکارن، که ئەمه‌ش نیشاندەری کیشە‌یه‌کی بونیادی و ریشه‌یی به‌رده‌وامه، نه‌ک بیکاری کاتی.

شکسته دامه زراوه ییه کان و کیښه کانی حوکمرانی

راپرسییه که لاوازی قوولې دامه زراوه یی له بهرپوه بردنی بازاری کاری کوردستان دهرده خات. به کاره یینانی که می که ناله کانی دامه زرانندی فهرمی (تهنها 5% وهزاره تی کار به کارده هیئن)، به راورد به پشتبه ستنی به هیز به په یوه ندی و توره که سییه کان (73%)، دهرخه ری ناکارامه یی خزمه تگوزاری دامه زرانندی گشتی و ته نانه ت گهنده لې، یان خزمخزمینه بیټ له پرؤسه ی دامه زرانندا. ئهم شکسته دامه زراوه ییه زیان به و که سانه ده گه یه نیټ، که ده خوازن کاریکیان ده ست بکه ویټ به لام په یوه ندی کوومه لایه تی ئه وتو و به هیزیان نییه تا بو ئهم مه به سته به کاری به یئن، که ئهمه ش پیناسه ی لاوازی حوکمرانییه کی دروسته.

له لایه کی تره وه وا دهرده که ویټ، سیسته می په روه رده په یوه ندی به پیداو سیستییه کانی بازاری کاره وه نه بیټ، وه ک ئه وه ی له گه شینی تیکه لاو سه باره ت به دهرفه ته کانی دامه زراندن له بوار و پسپوریدا دهرده که ویټ.

ئهمه ش ئاماژه یه بو ناته باییه کی بهرچاو له نیوان پرؤگرامه کانی خویندن و داواکارییه راسته قینه کانی بازاری کار. هه روه ها پشتگیری به هیز بو به رده و امبوون له خویندن (82.79%) به راورد به واقعی بیکاری دریژخایه ن له نیو گه نجانی خوینده وار، ئاماژه به کیښه ی چو نایه تی ده کات نه ک تهنها کیښه ی چهن دایه تی له په روه رده دا.

جیاوازییه ناوچه ییه کان له گه شینی و ماوه ی بیکاریدا (به تاییه ت گه شینی که متری پاریزگای دهوک) ئاماژه به گه شه ی دامه زراوه یی ناهاوسه نگ و دابه شکردنی نادادپه روه رانه ی سه رچاوه کان له نیوان پاریزگا کانی هه ریما ده کات. ئهمه ش به جوړیک په نگه دهره نجامی کی شکسته کانی حوکمرانی بیټ له دلنیا بوون له گه شه ی ناوچه یی هاوسه نگ.

کاریگەرییە کۆمەلایەتی- ئابووریەکان و لاوازیە شاراوەکان

سەرەپای بیکارییەکی زۆر، بەلام ئامادەییەکی سنووردار بۆ گواستنەوە لە شوینیکیەووە بۆ شوینیکی تر لەپێناو کارکردن دەبیرنیت،

کە (تەنها 33.27%) ئەمەش ئاماژە بە بۆ وابەستەیی کولتووری بە شوین، جیاوازی و ناتەواوی لە کرێ لەپێناو هاندانی جوولەیی بازار. ئەم نەجوولانی دەستی کارە بیکاری بونیادی خراپتر دەکات، ئەویش بەهۆکاری پێگرتن لە گونجاندنی کاریگەری کرێکاران لەگەڵ کارە بەردەستەکان.

کەمینیەکی بەشداربووان بە پێژەری (3%) کۆچکردن بۆ گەنجان پێشنیار دەکەن، ئەمەش مەترسی کۆچی ئەقڵەکان نیشان دەدات. هەروەك ئاماژە بە، کە بەشیکی لە دانیشتوان متمانهیان بە دەرفەتە ئابووریە ناوخوازیەکان نەماوە، کە دەکرێت بێتە هۆی کۆچی ناچاری و پاکردنی سەرمايە مەروپیی، ئەمەش لە کاتیگدا، کە هەریمی کوردستان پێویستی بە توانا و بەهرە جیاواز هەیه بۆ جۆراوجۆرکردنی ئابووریەکە.

رەسپییەکە پەهەندی کۆمەلایەتی-ئابووری گەرنگی بیکاری لە دەروەهی ئامارە فەرمییەکان دەردەخات. بیکاری شاراوە لەنیو ژنانی مالهووە بەپێژەری (14%)، ئاماژە بە وەلانی بەرچاوی ژنان لە بازاری کار دەکات، کە هەم کێشە دایەرەوهری کۆمەلایەتی و هەم ناکارامەیی ئابووریە لە پێگە سەرمايە مەروپیی بەکارنەهێنراو.

دەركەوتە (90-94 %) دەربارە کاریگەری بیکاری لەسەر زیادبوونی کێشە کۆمەلایەتیەکان؛ نیشانەری تێگەشتنی بەرفراوانی کاریگەریە نەڕینیە کۆمەلایەتیەکانی بیکاریە. ئەمەش جۆریک لە بۆچوونی ئەگەری دروست دەکات، کە تیايدا کێشە کۆمەلایەتیەکان زیاتر دەرفەتەکانی گەشە ئابووری لاواز دەکەن.

دژايه تييه كانى سياسهت و كه ليئه كانى جيبه جيكردن

راپرسىيه كه چهندين دژيه كى له نيوان په سه ندى كى هاو لا تيان و ئاراسته كانى سياسهتى ئىستادا دهرده خات. له كاتيكا به شداربووان به به هيزى پشتگيرى له ده ستخستنى كارى حكومى ده كه ن، كه ئه مه دژى واقيعى دارايى و به رده واميى دامه زرانده له كه رتى گشتيدا. پيشنياز كى و په سه ندى كى (ته كنه لوژيا، كشتوكال، بازارگانى ئه ليكترونى، و گه شتوگوزار) وهك كه رته سه ره كييه كان بۇ ره خساندى هه لى كار، ئاماژه به بۇ هوشيارى و تيگه يشتنى هاو لا تيان بۇ پيويستى جوراوجور كى ئابوورى، به لام واده رده كه ويئت سياسه ته كانى ئىستا ناته واوبن بۇ گه شه پيدانى به رچاوى ئه م كه رتانه.

پشتگيرى له وه به ره ينان، چاكسازى په روه رده يى و گه شه پيدانى كه رتى تايهت، نيشانده رى هوشيارى گشتيه بۇ چاكسازيه بونىاديه پيويسته كان، به لام به رده وامي بيكارى ئاماژه ي شكستى به رچاوى جيبه جيكردن ده كات له م بوارانه دا. هه روهك ده شيئت ئه م كه ليئى جيبه جيكرده ره نگدانه وهى سنووردارىى تواناي دامه زراوه يى، به ربه سته ئابوورى و سياسيه كان، يان شكسته كانى هه ماهه نكى له نيوان ده زگاكانى حكومه تدا يئت.

جياوازيه ناوچه ييه كان و نايه كسانيه جوگرافيه كان

رپرسيه كه جياوازيه ناوچه ييه گرنگه كان دهرده خات، كه پيوستيان به نزيكبوونه وهی سياسه تی كاركردي جياواز هه يه. بۇ نموونه پاريزگاي دهوك به راورد به پاريزگاكانی تر، گه شيني كه متر سه باره ت به دهرفه ته كانی دامه زراندين و نموونه ی جياواز له ماوه ی بيكاري، نشان دهدات. ئەمەش ئاماژە يه بۇ هه بوونی ئاماژە ی ئاستهنگی ئابووری ناوچه یی، كه رهنگه پيوستی به دهستیوهردانی ئامانجدار هه بیّت.

هه له بجه، وهك نویتترین پاريزگا، هه ندیک نموونه ی جياواز نشان دهدات؛ له وانه دامه زراندين كه رتی تايبه تی زیاتر (3.27%) له پاريزگاكانی تر. ئەمەش ده كریت رهنگدانه وهی دیناميكییه تی ئابووری ئه رینی بیّت، یاخود ته نها ئاماده بوونیکی كه متری حكومه ت بیّت له م یه كه كارگيریه نوییه دا.

ههروهك جياوازيه ناوچه ييه كان له ئاماده یی بۇ به شداریكردن له راهینانی پیشه یی و متمانه به داها تووی كار، ئاماژە يه کی پروونه بۇ چاوه پروانی جياوازی بازاري كار له سه رانسهری پاريزگاكان، كه پيوست به نزيكبوونه وهی سياسه تی ناوچه یی ئاگاداره له جياتی چاره سه ری يهك-قه باره-بۇ-هه موو.

روانگهی گهنجان و ئاستهنگی نهوهکان

خواستی بهردهوامبوون له خویندن بهرپژهی (82.79%) سهرهپای نادلنیایی له دامهزراندن، سهره داوی پهیوهندییهکی ئالۆز لهنیوان خویندن و چاوهروانییهکانی دامهزراندن دهردهخات. ئهمهش ئاماژهیهکی گریمانهیه، که خویندن وهک شتیکی به نرخ و جیگرهوه له دهرهوهی دهرفتهکانی دامهزراندنی راستهوخۆ بینن، له دۆخیکدا هیچ بژاردیهکی شیاوی جیگرهوهیان نهییت. دابهشبوونی تهمنی بهشداربووان (به رپژهی 64% له نیوان 25-44 سال) نیشانی دهدات، زۆرینهی بهشداربووانی راپرسییهکه ئهو کهسانهن، که له لوتکهی توانا و هیزی کاردان، توانای بهجیهینانی ئهرك و ههڵگرتنی بهرپرسیارتییان ههیه. ههر لهم بارهیهوه گهر سهرنج بدهین رپژهی بهرزی بهشداربووان (82.1%) خیزاندان، ئهمهش ئاماژهیهکی پوونه، که بیکاری تهنها کاریگهری لهسهر تاکهکان نییه، بهلکو کاریگهریه کۆمهلایهتی و ئابورییهکانی لهسهر خیزانهکان زیاتره.

له لایهکی ترهوه 10%ی بهشداربووان له گروپی تهمنی 18-24 سالین، که ههندیکی تیگهیشتنی جیاواز له روانگهی گهنجانهوه دهخاتهپوو، ههرچهنده گهر راپرسییهکه تایبعت به گهنجان بووایه، رهنگه رهههندی زیاتری له ئاستهنگی بهدهستهینانی ههلی کار و گرفتهکانی بیکاری بهرچاو بخستایه.

پەھەندەكانى پەگەز و بەشدارى ئابوورى ژنان

ناھاسەنگى پەگەزى لى پاپرسىيەكەدا (74% بەشداربووى پىاۋ) بەشپۈەيەكى گشتى ئامازەيە بۇ تىگەيشتنى پەگەزى نىر لەسەر دىاردەى بىكارى و دەرەتەكانى بەدەستەيئانى كار. ھەرۈەك 14% بەشداربووان كە ۈەك "ژنى مالىھۈە" پۇلېن كراون، نىشانەرى ناچالاكىي ئابوورى بەرچاۋى ژنانە، كە پەنگە بەشپۈەيەك لە شپۈەكان، ھەم نۆرمى كۈلتۈورى و ھەم بەربەستى بونىادى بۇ دامەزراندنى ژنان نىشان بەدات.

بۇ بەرچاۋروونى زىاتر؛ نەبوونى داتاي دابەشكراۋى ھاسەنگ بەپپى پەگەز بۇ زۆرىنەى پرسىيارەكان، شىكارىي قوۋلترى ئاستەنگەكانى بىكارى تايەت بە پەگەزىكى دىارىكراۋ سىنووردار دەكات. بەلام، نموونە گشتىيەكان ئامازەيەكى پوونى، كە ژنان رووبەرووى بەربەستى زىاتر دەبنەۈە بۇ بەشدارى ئابوورى لە دەرەۋەى ئەۋانەى پىاۋان ئەزموونىان دەكەن، كە ھەم كېشەى دادپەرۈەرى كۆمەلەيتى و ھەم ناكارامەيى ئابوورىيە.

دەرەنجام: سروشتی سیستمی ئاستەنگی بیکاری

دەرکەوتەکانی نیو راپرسییه‌که، بیکاری له ههرێمی کوردستان وهک ئاستەنگیکی سیستمی دەرده‌خات، که پێویستی به چاکسازی گشتگیره له‌بری گۆرانکاری بچووک. سروشتی زالبوونی کهرتی گشتی، لاوازی کهرتی تایبەت، ناهاوتایی پەروەردەیی، شکستی دامەزرێوانی، و چاوه‌ڕوانییه کۆمه‌ڵایه‌تییه‌کان ئاستەنگیکی ئالۆز دروست ده‌کەن، که پالپشتی و به‌رگری له چاره‌سەری ساده ده‌کات.

داتا‌کان پێشنیاری “هاوسەنگی بیکاری” گریمانەیی ده‌کەن، که تیایدا فاکتەری جو‌راوجۆری وهک (لاوازی دامەزرێوانی، نه‌گونجای کارامەیی، نه‌جوولانی کار، په‌سه‌ندکردنی خاوه‌نکار، و چاوه‌ڕوانی کۆمه‌ڵایه‌تی) یه‌کتر به‌هێز ده‌کەن بۆ پاراستن و به‌رده‌وامی دۆخی بیکاری، سه‌ره‌رای هه‌ولی تاکه‌که‌سی بۆ ده‌ستخستنی کار.

شکاندنی ئەم هاوسەنگییه له چەندین بواردا، پێویستی به دەستی‌وه‌ردانی هه‌ماهه‌نگراو هه‌یه زیاتر له گۆرانکاری سیاسه‌تیکی دابراو.

هۆشیاری هاوڵاتیان دەرباره‌ی بیکاری و پشتگیری له چاکسازی ریشه‌یی، ئاماژه‌ی پشتگیری گشتییه بۆ گۆرانکاری سیاسه‌تی بۆیرانه ئەگەر به دروستی جێبه‌جێ بکری‌ت. به‌لام، که‌لێن له نیوان ئەم ناسین و هۆشیارییه و دەرەنجامه‌کانی له ئیستادا، ئاماژه‌یه بۆ به‌ربه‌ستی ئابووری سیاسی به‌رچاو، که ده‌بی‌ت چاره‌سه‌ر بکری‌ن بۆ چاکسازی ریشه‌یی و کاریگەر.

پیشنیازەکانی سیاسەت

بەپێی شیکاری قوولێ راپرسییەکە، چەند پیشنیازیکی سیاسەت بۆ چارەسەرکردنی کێشە ییکاری لە ھەرێمی کوردستان دەخەینەرۆو:

❖ چاکسازی ریشەیی لە بازاری کاردا

- پێویستە ستراتیژییەکی نیشتمانی دابنرێت بۆ گواستنەوەیەکی لەسەرخۆ، بەلام بەردەوام لە پشتبەستن بە دامەزراندنی کەرتی گشتی بەرەو ئابوورییەکی فرەلایەن.
- پێویستە چاکسازی یاسایی و پیکراو بۆ کەمکردنەوەی بەربەستەکانی بەردەم گەشە ی کەرتی تایبەت ئەنجام بدرێت، بەتایبەت بۆ کۆمپانیا بچووک و مامناوەندەکان.

- جۆریک لە نادلنیایی بەرامبەر بە ئایندە ی کارکردن لە کەرتی تایبەت ھەیە، بەتایبەت خانەنشینیوون و نەبوونی بیمە، ھەربۆیە گرنگە سیستەمیکی دادپەرورەرانە ی دلنیایی دابنرێت بۆ ھاندانی زیاتری کارخوازانی کەرتی تایبەت.
- پێویستە سیستەمی نوێی ھاندان بۆ کەرتی تایبەت دابنرێت لەپیناو دامەزراندنی کارخوازانی نوێ و ئەوانە ی ماوەیەکی درێژە ییکارن.

❖ به‌هیزکردنی دامه‌زراوه‌ی بازاری کار

- پئویسته وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی به شیوه‌یه‌کی بنه‌رته‌تی نوێ بکریته‌وه بۆ پیشکه‌شکردنی خزمه‌تگوزاری دامه‌زراندنی کاریگهر و شه‌فاف.
- پئویسته پلاتفۆرمێکی دیجیتالی یه‌کگرتوو بۆ هه‌لی کار دروست بکریت، که ئامانج لێی پیکه‌وه‌به‌ستنه‌وه‌ی کارخوازان و خاوه‌نکاران بێت به شیوه‌یه‌کی کاریگهر.
- پئویسته سیسته‌می داتا و زانیاری بازاری کار دروست بکریت بۆ به‌دواداچوونی داواکاری و خستنه‌پرووی کارامه‌یی و ئاراسته‌کردنی سیاسه‌تی په‌روه‌رده و راهێنان.

❖ هاوتاکردنی په‌روه‌رده و راهێنان له‌گه‌ڵ پێداویسته‌یه‌کانی بازاری کار

- پئویسته پرۆگرامه‌کانی خوێندنی زانکۆ و په‌یمانگاكان به هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ که‌رتی تایه‌ت پێداچوونه‌وه‌یان بۆ بکریت له‌پێناو دڵنیاوون له گونجانیان له‌گه‌ڵ پێداویسته‌یه‌کانی بازاری کار.
- پئویسته سیسته‌می راهێنانی پیشه‌یی به‌هیز بکریت و پێگه‌ی کۆمه‌لایه‌تی کاری پیشه‌یی به‌شیوه‌یه‌کی کاریگهر به‌رز بکریته‌وه.
- پئویسته پرۆگرامی راهێنانی کارامه‌یی نه‌رم (په‌یوه‌ندیکردن، کارکردنی گروپ، و چاره‌سه‌رکردنی کێشه) بۆ کارخوازان دا‌بین بکریت.

❖ پشتگیریکردنی کارخواری خاوهن پروژه و خوڅږیوی

- زور گرنګ و پښوېسته سندوقيکي تايهت بو
پشتگیریکردنی پروژهی بڅووک و مامناوهند
دروست بکړیت به له بهرچاوگرتنی کهرته
ستراتیژییه کان.
- پښوېسته ناوهندیکی راوړژکاری بو پالپشتیکردنی
کارساز و پروژهی بڅوک و مامناوهند له ههموو
پاریزگاګان دروست بکړیت.
- پښوېسته چوارچيويه یاسایی بو ئاسانکردنی
دهسټپیکردنی کار و که مکړدنه وهی ریکاره
بیروکراتییه کان چاک بکړیت.

❖ پشتگیریکردنی کارخواری خاوهن پروژه و خوڅږیوی

- زور گرنګ و پښوېسته سندوقيکي تايهت بو
پشتگیریکردنی پروژهی بڅووک و مامناوهند
دروست بکړیت به له بهرچاوگرتنی کهرته
ستراتیژییه کان.
- پښوېسته ناوهندیکی راوړژکاری بو پالپشتیکردنی
کارساز و پروژهی بڅوک و مامناوهند له ههموو
پاریزگاګان دروست بکړیت.
- پښوېسته چوارچيويه یاسایی بو ئاسانکردنی
دهسټپیکردنی کار و که مکړدنه وهی ریکاره
بیروکراتییه کان چاک بکړیت.

❖ چاره سهرکردنی جياوازیه ناوچه ییه کان

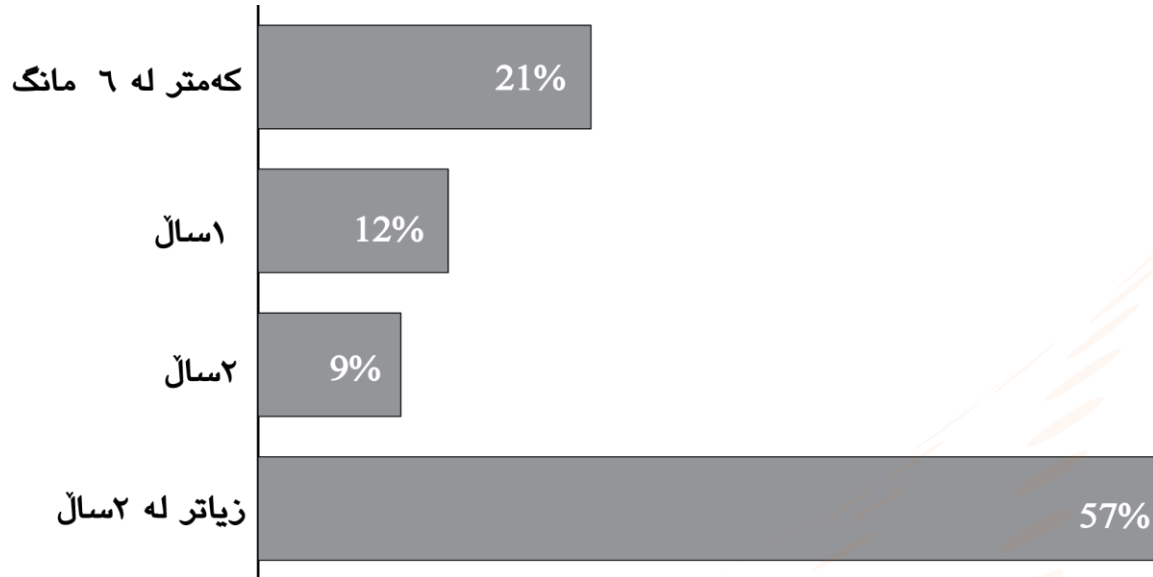
- هه بوونی پلانی ستراتیژی گه شه پیدانی ئابووری ناوچه یی تایبەت به پارێزگاگان به له بهرچاوگرتنی تایبەتمەندی و پێداویستی هەر پارێزگایه ک؛ پێویستییه کی هه نوکە ییه.
- دابه شکردنی وه به ره یێانی گشتی بۆ ژێرخانی ئابوری به شیوه یه کی دادپه روه رانه له نیوان پارێزگاگاندا.
- پێویسته هاندانی تایبەت بۆ وه به ره یێان له ناوچه که متر گه شه سه ندوو ه کان، گرنگی زیاتری پێ بدریّت و دابین بکریّت.

❖ به هیژکردنی به شداري ئابووری ژنان

- په ره پیدانی سیاسه تی دۆستی خێزان له شوینی کار، وه ک کاتی کاری نه رم و خزمه تگوزاری چاودیتری مندال.
- دابینکردنی به رنامه ی تایبەت به هاندانی دامه زراندنی کار و پرۆژه ی تایبەت به خودی ژنان.
- په پره وکردنی سیسته می کوّتا بۆ دامه زراندنی ژنان له که رتی گشتی و کوّمپانیا گه وره کان.

❖ چارەسەرکردنی بیکاری درێژخایەن

ماوهی چەندە بیکاریت

- خستەگەری بەرنامەى تایبەت بۆ ئەوانەى ماوهیەکی درێژە بیکارن، وەکو راهێنانى بەردەوام و هاندانى دامەزراندن.
- پێویستە سیستەمى هاندان و پالێشتى داھات بۆ ئەوانەى ماوهیەکی درێژە بیکارن دا بین بکریت، ئەوەش بەمەرجى بەشداریکردن لە پرۆگرامەکانى راهێنان و گەڕانى چالاک بەدوای کاردا.
- پێویستە پرۆگرامى کارى گشتى بەشیوەیەکی کاتیى بۆ ئەوانەى ماوهیەکی درێژە بیکارن دا بین بکریت لەپێناو پاراستنى کارامەییەکانیان و بەدەستەپێنانى ئەزموونی کار.

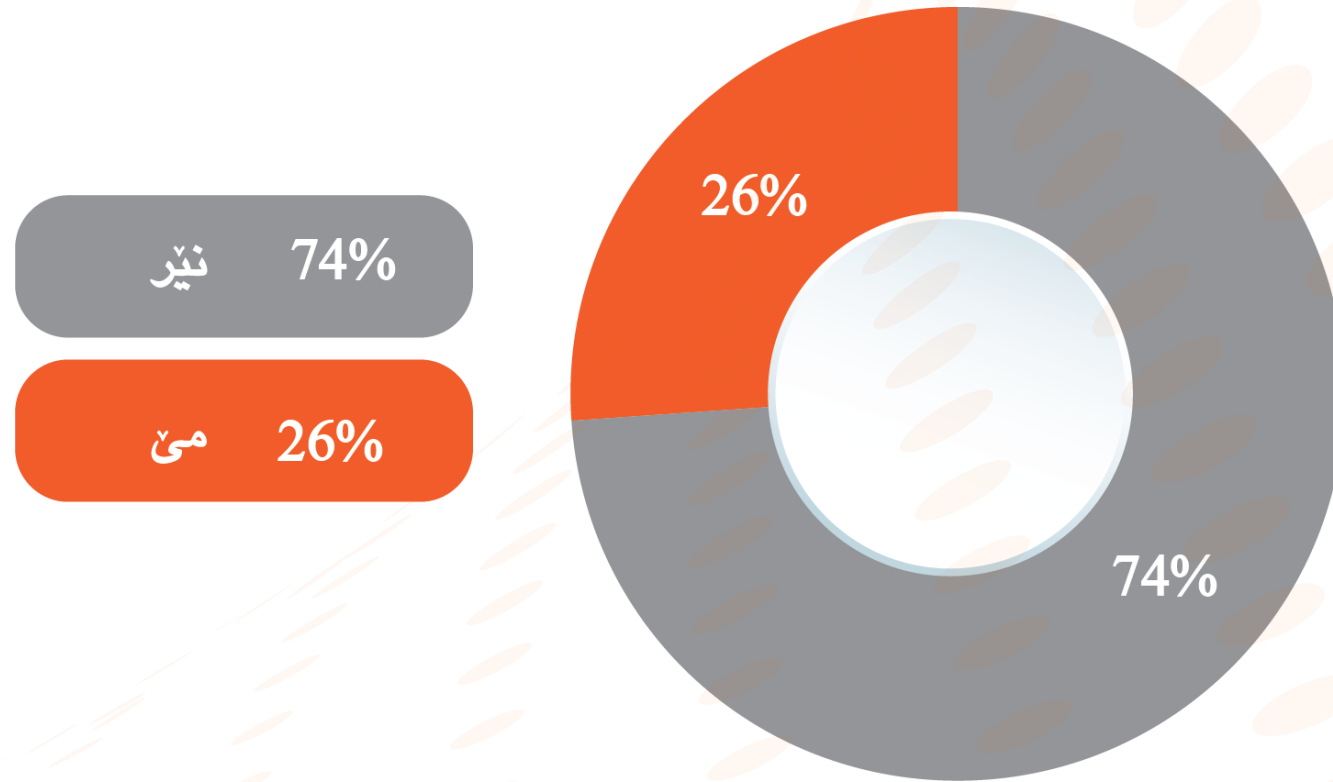
❖ پشتگیرکردنی گەنجان بۆ چوونە ناو بازاری کار

- بەهێزکردنی سیستەمی راهێنانی کارکردن (apprenticeship) بە هاوبەشی لەگەڵ کەرتی تایبەت.
- ئامادەکردن و دابینکردنی پرۆگرامی راهێنانی کار بۆ دەرچووانی نوێی زانکۆ.
- دروستکردنی ناوەندی پرێنمایی پیشەیی و راویژکاری لە زانکۆ و پەیمانگاگان.

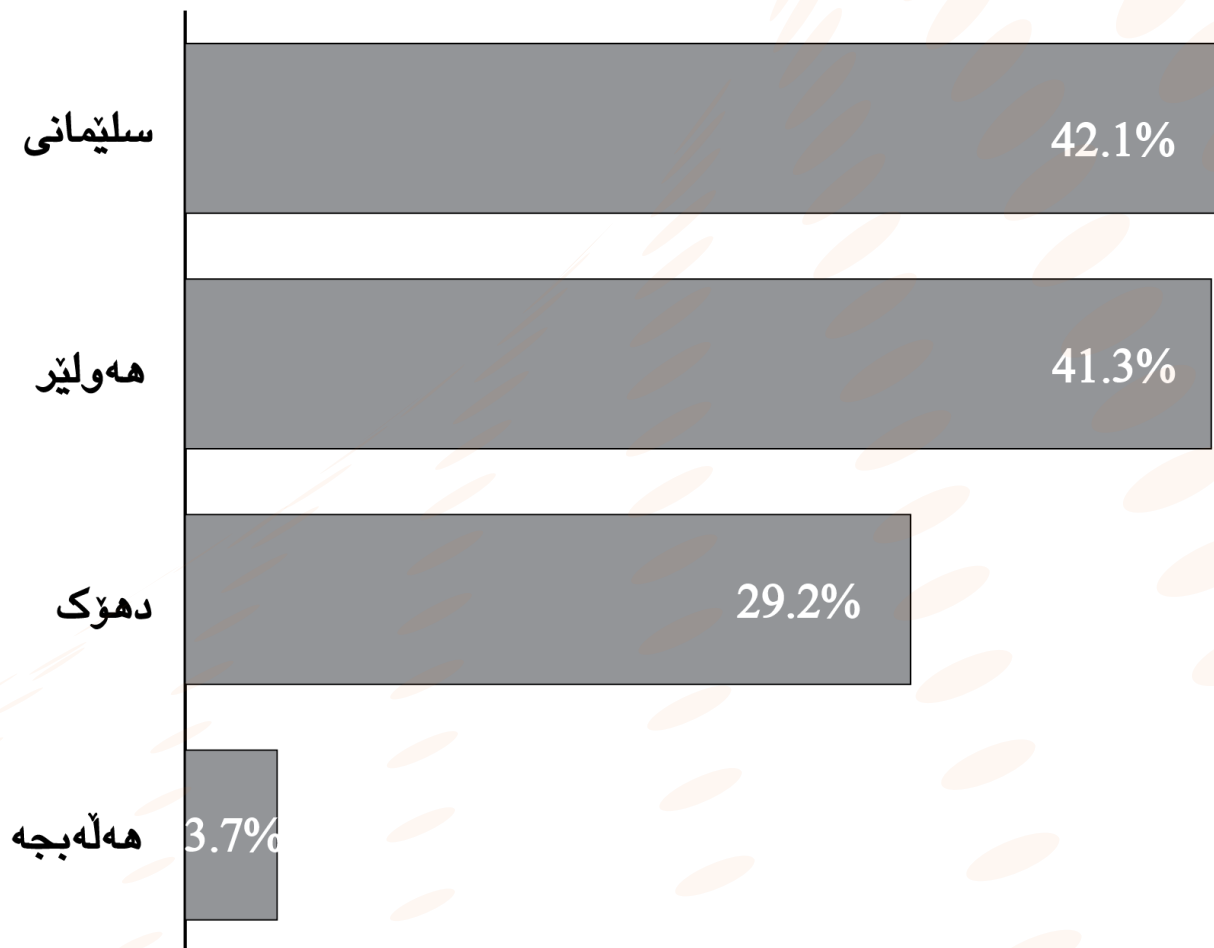
بە کورتی، چارەسەرکردنی کێشە ی بێکاری لە هەرێمی کوردستان پێویستی بە نزیکبوونەوهیەکی گشتگیر و فرەلایەن هەیە، کە هەم کێشە بونیادییەکان و هەم پێداویستییه کورتخایەنەکان لە رێشەوه چارەسەر بکات. سەرکەوتن لەم هەولەدا پەيوەستە بە هاوکاری و کاری هاوبەشی نێوان حکومەت، کەرتی تایبەت، دامەزرراوەکانی پەروەردە، و کۆمەڵگای مەدەنی. هەروەها پێویستی بە ویستی سیاسی بەهێز هەیە بۆ جێبەجێکردنی چاکسازییه پێویستەکان.

گرافه‌کان

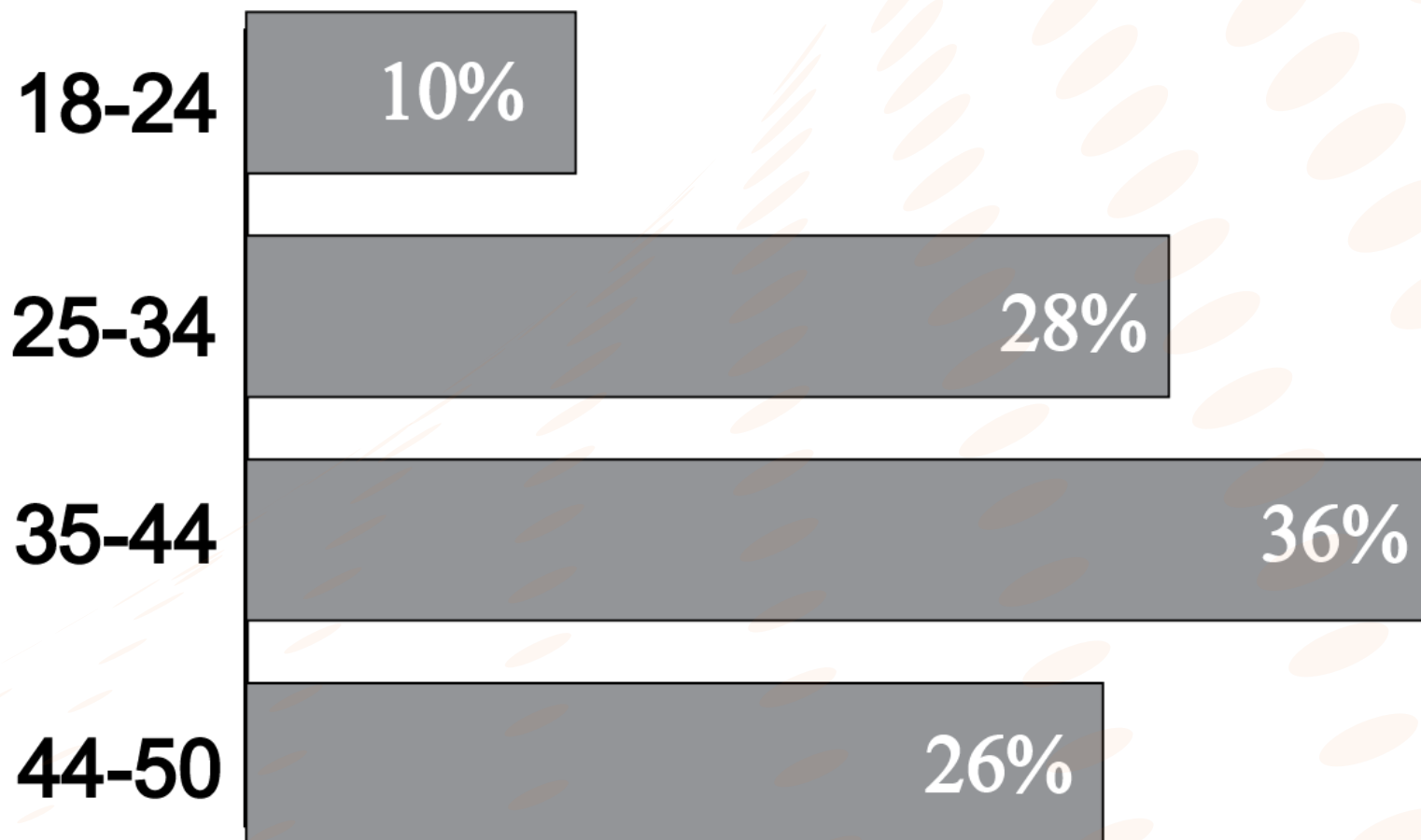
رہ گہز

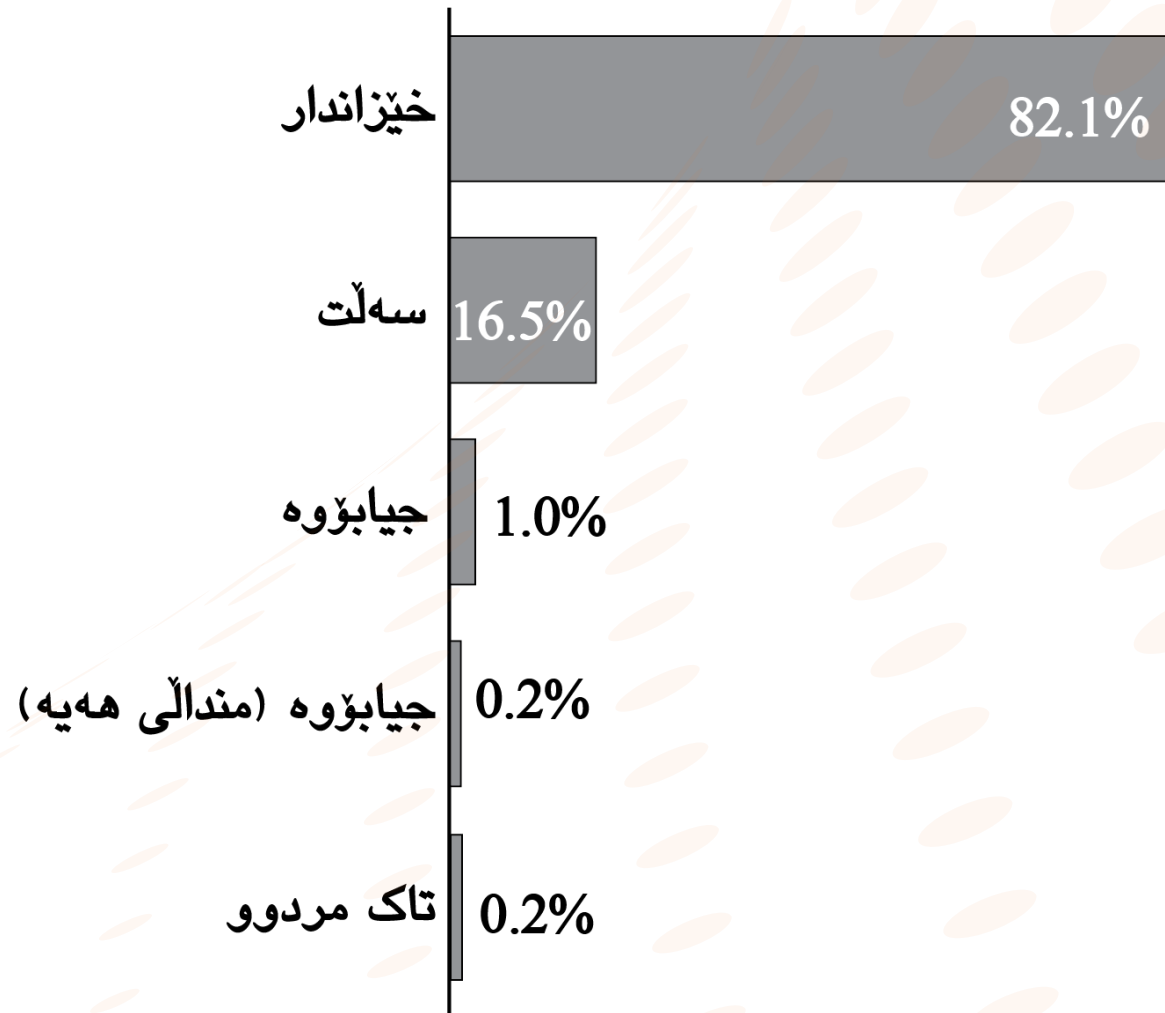
شوینى نىستەجى بوونت به پى پارىزگا

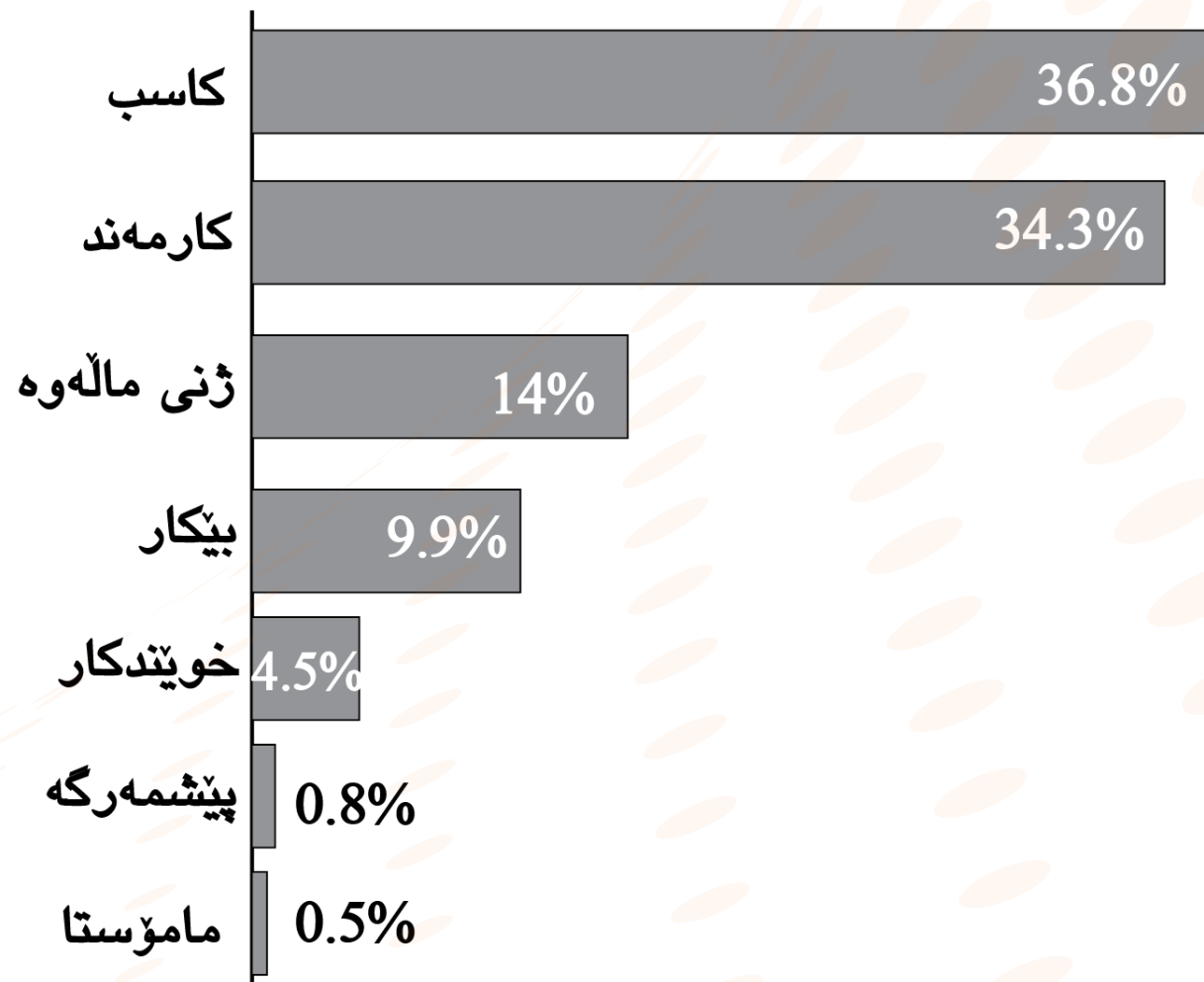
تعمدنت چندده؟

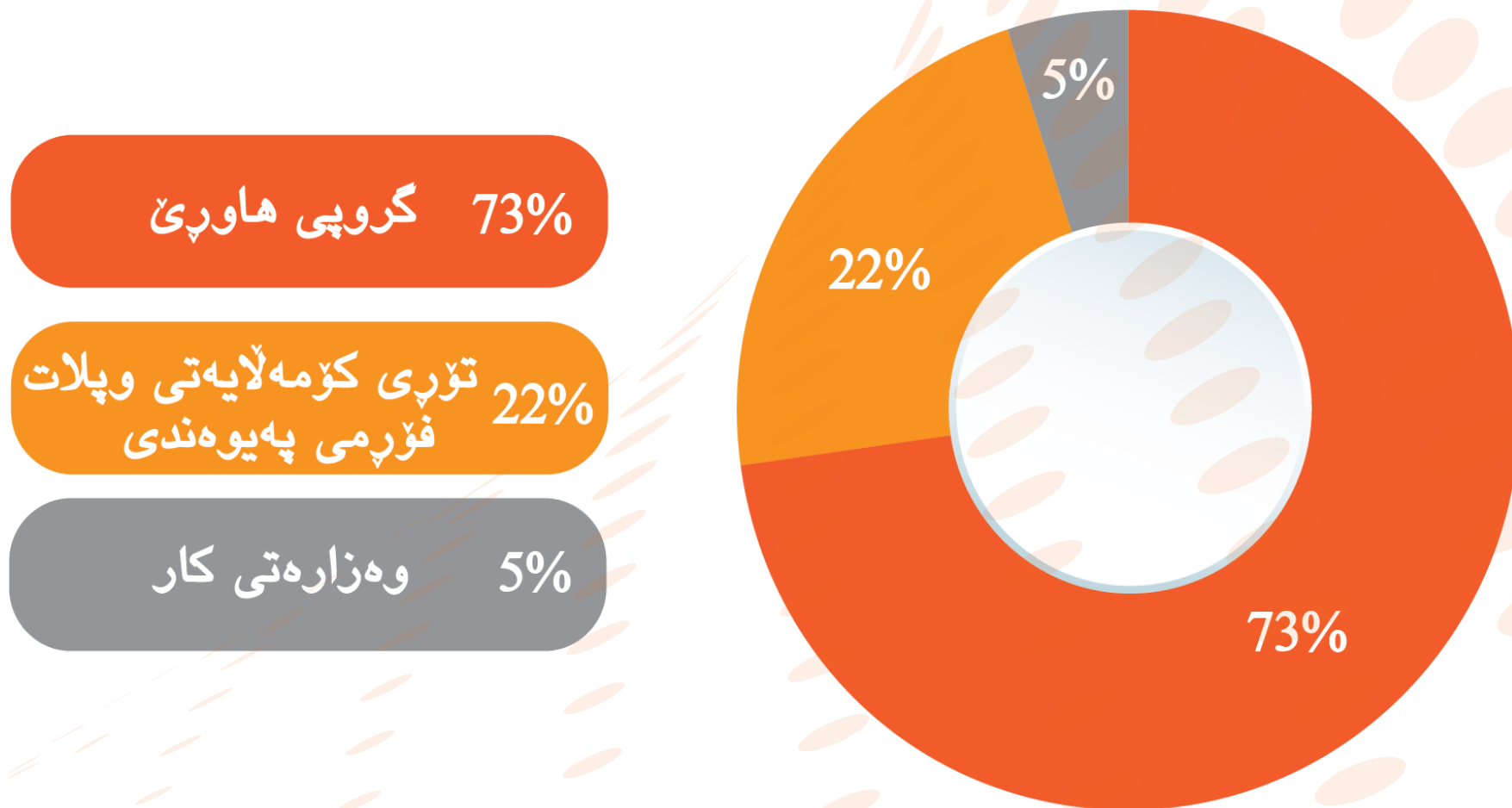
باری خیزان

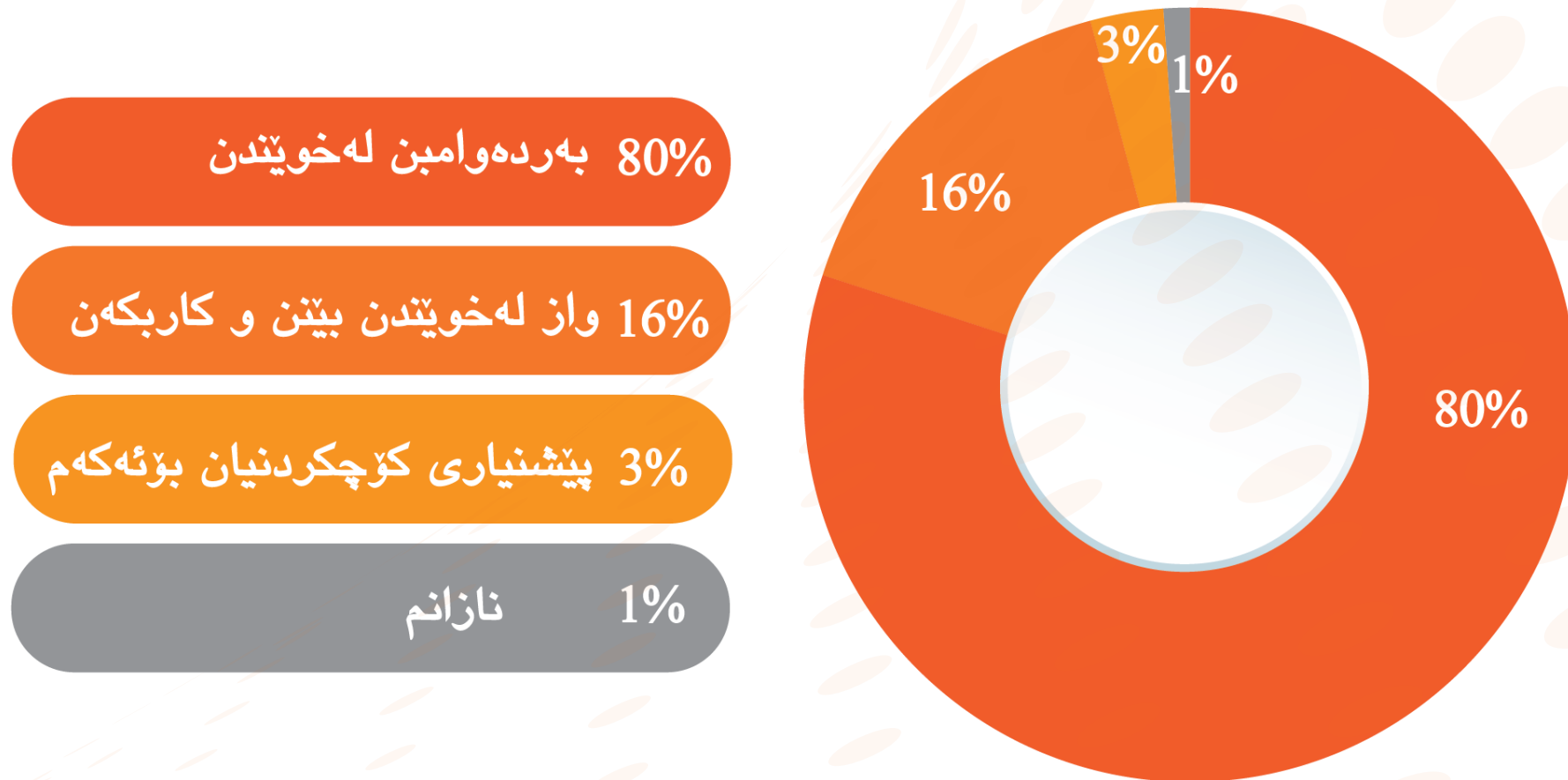
دوخی کارکردنت

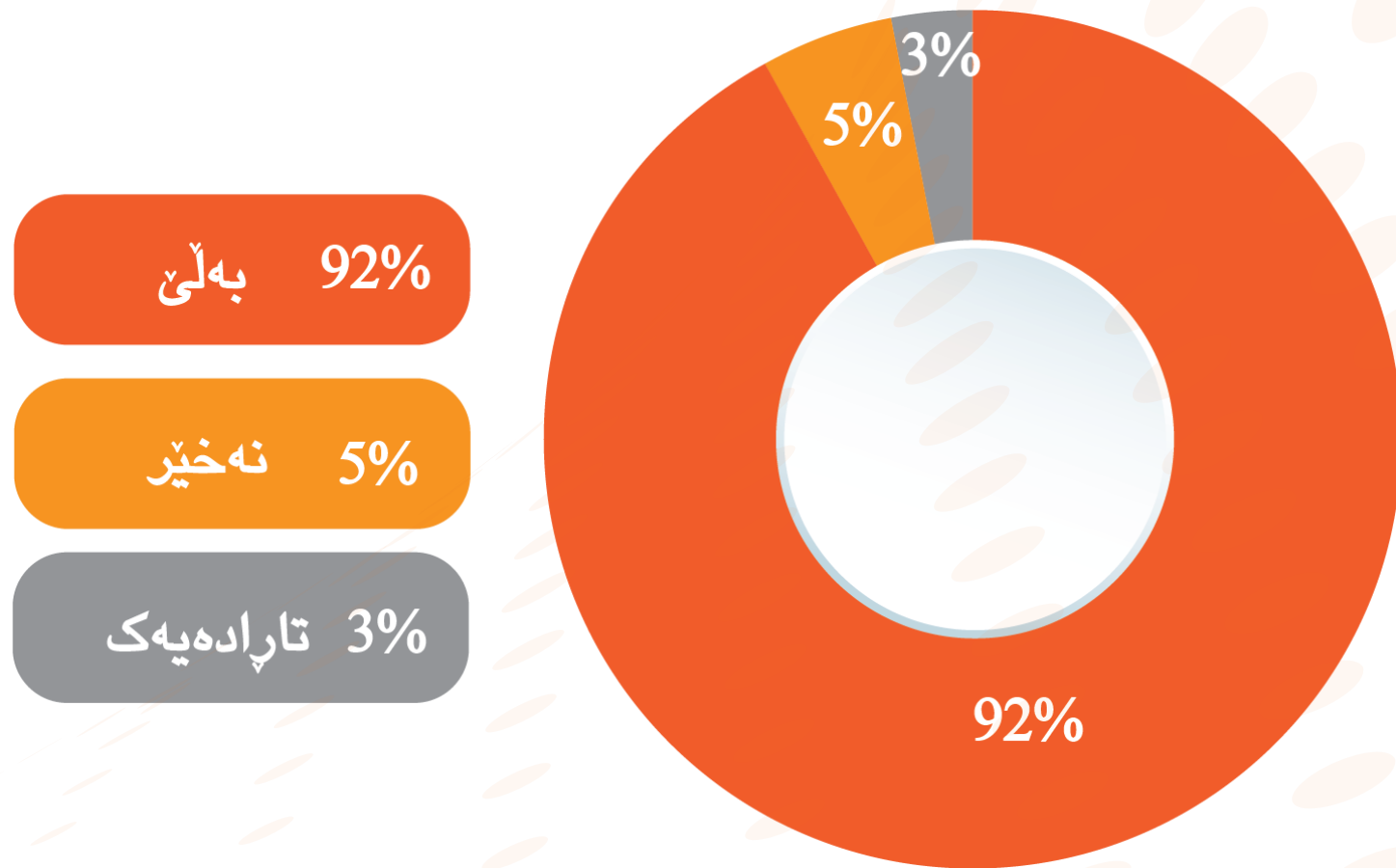
له چ رېښه په کډه به دواي کاردا نه گه رپيت

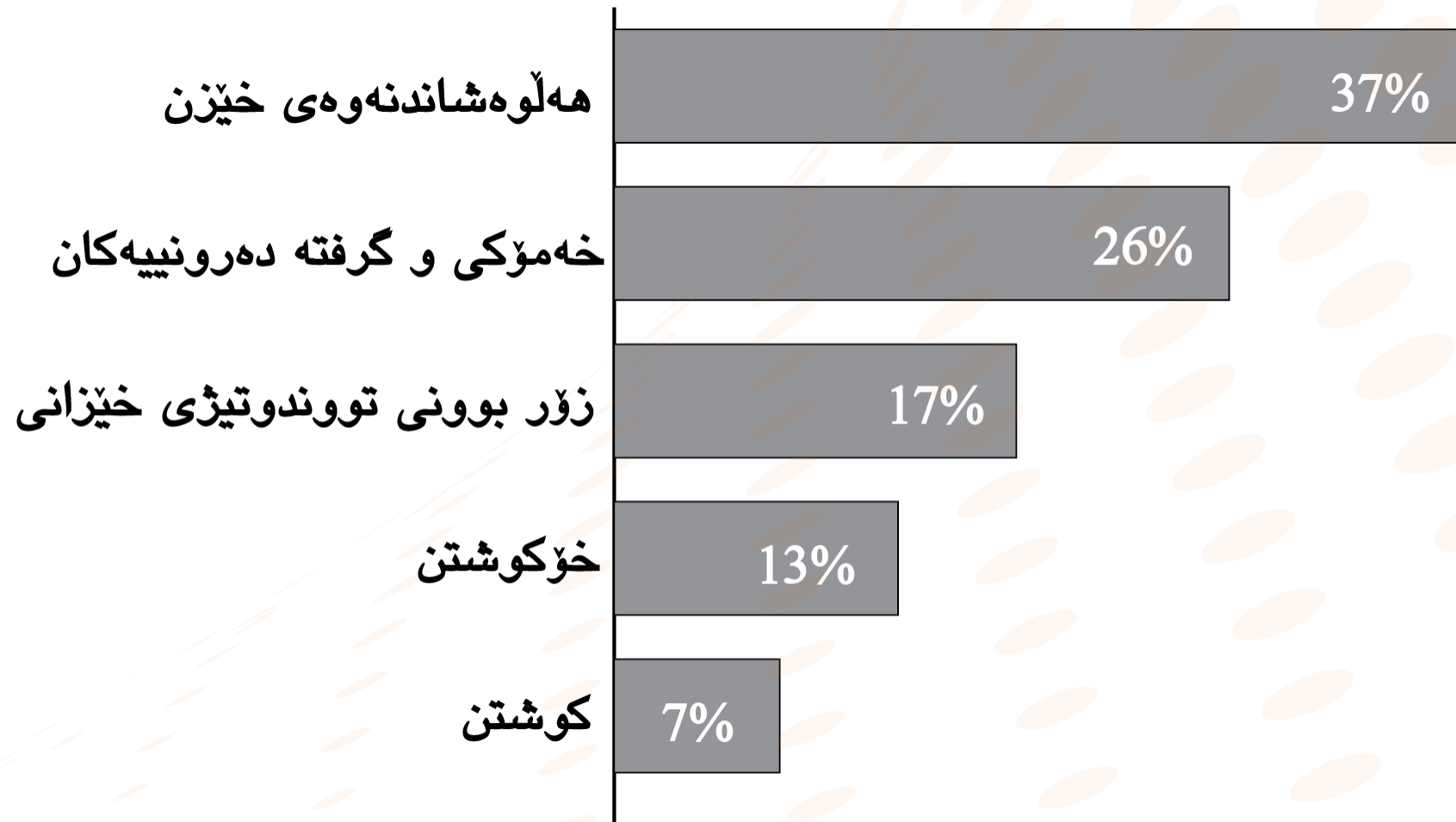
بەلە بەرچاۋگرتنى بارودۇخى سىياسى و ئابوورى ھەرئىم پېشنىيارى كام لەمانە بۆگەنچەكان ئەكەيت

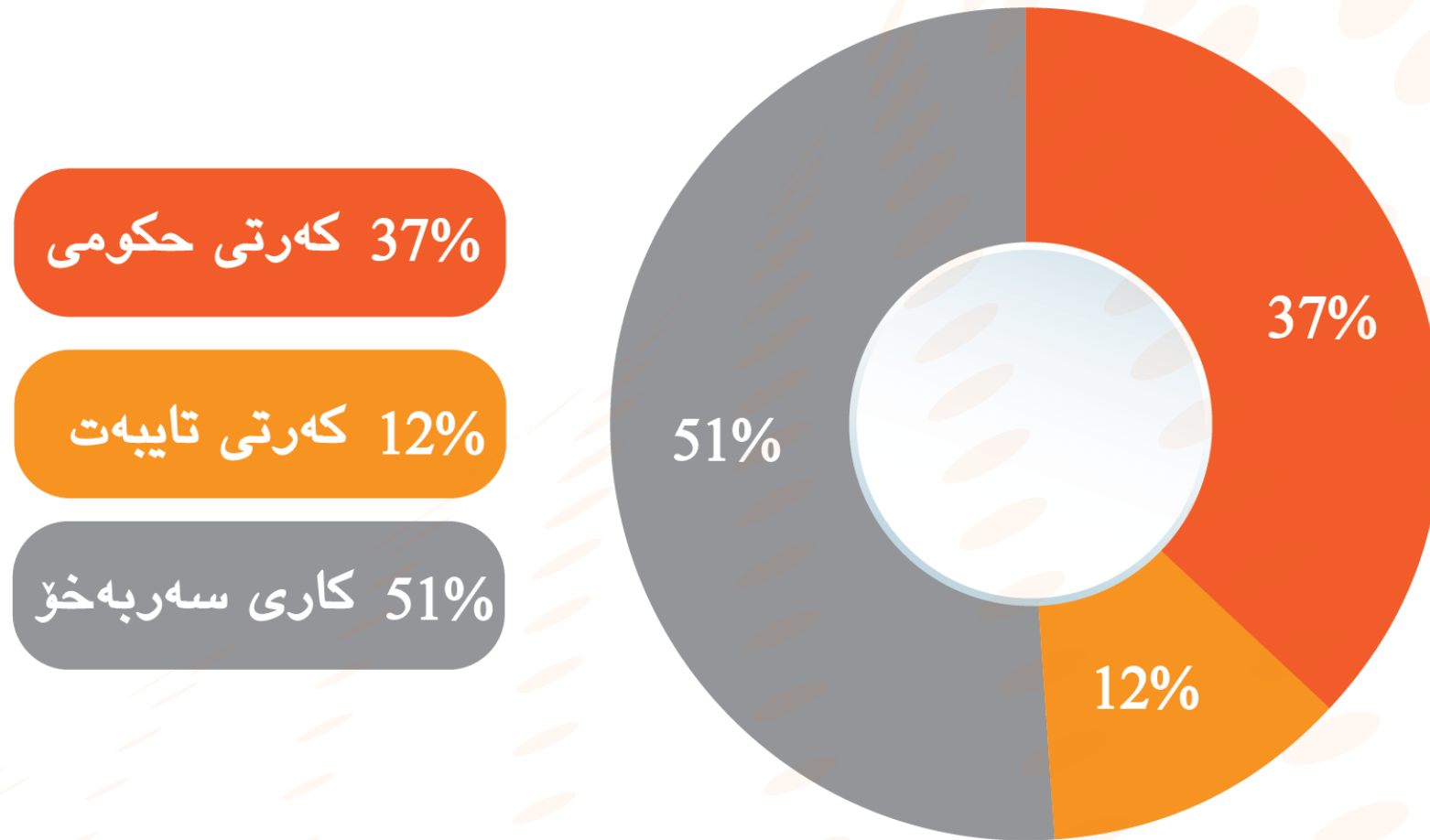
بەرپاى ئۆۋە بېكارى بۆتە ھۆى زىادىكىرنى كېشە كۆمەلەيەتتەكان

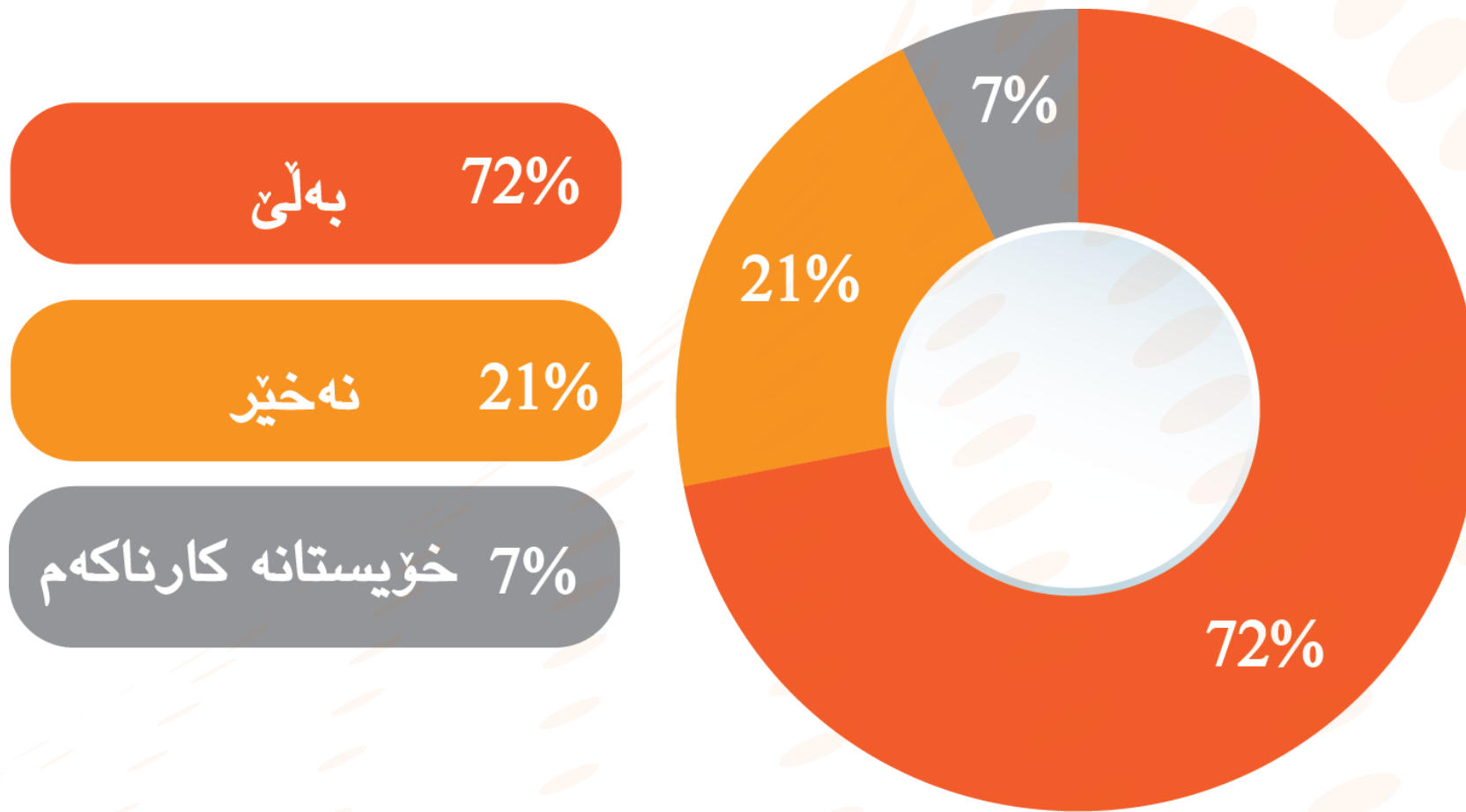
گەر وەلاّمەكەت بەلّیه پیتوایه کاریگه‌ری له‌سه‌ر كام له‌م کیشه کۆمه‌لایه‌تیانه هه‌یه

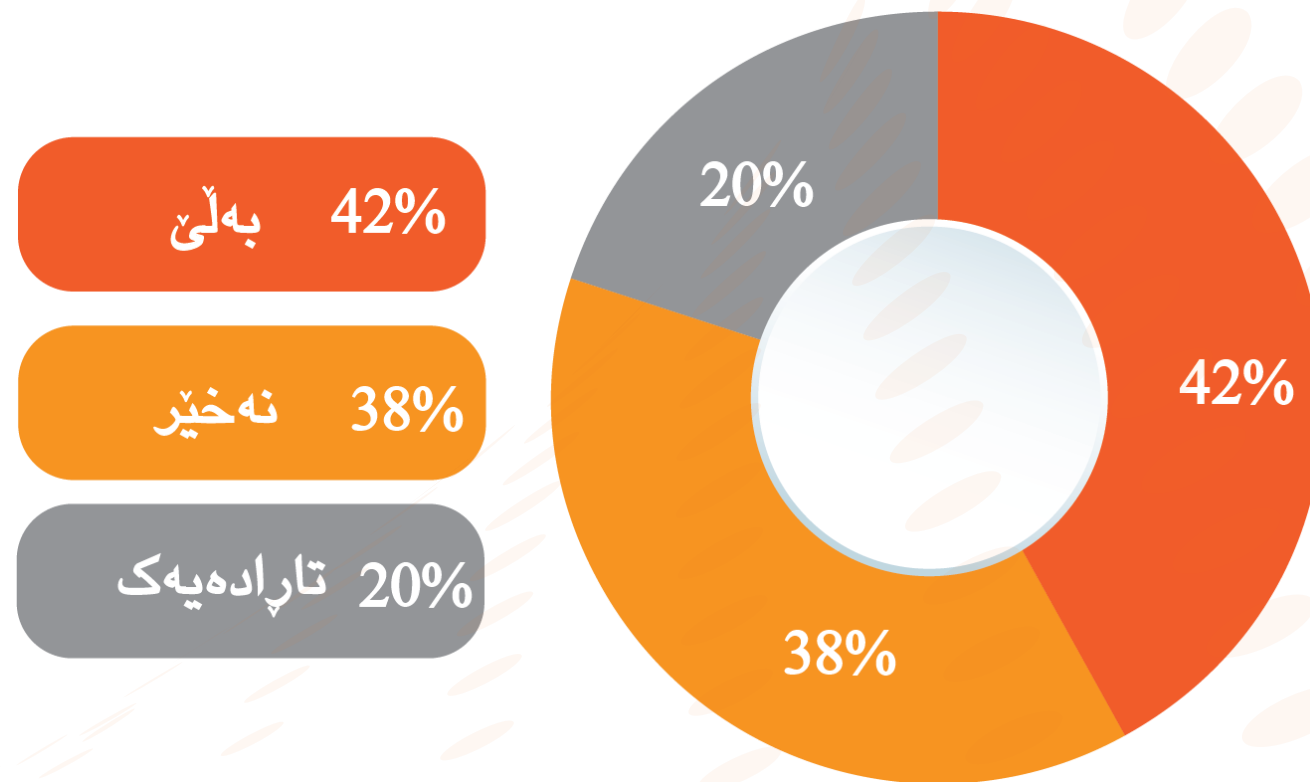
حەزئەكەیت لەداها توودا لەكام لەم كەرتانەدا ئیشكەیت

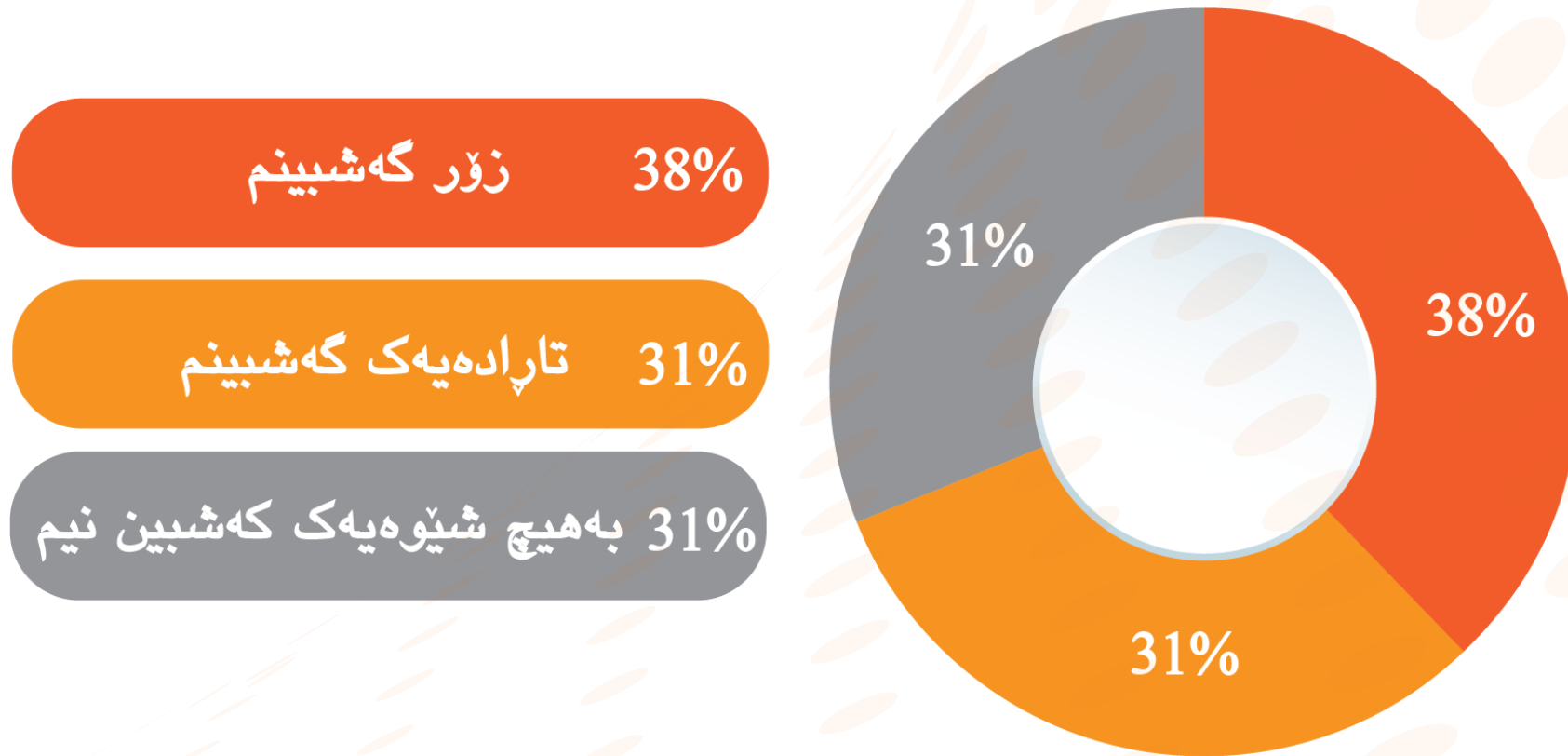
له‌ئێستادا به‌دوای کاردا ئه‌گه‌ر پیت

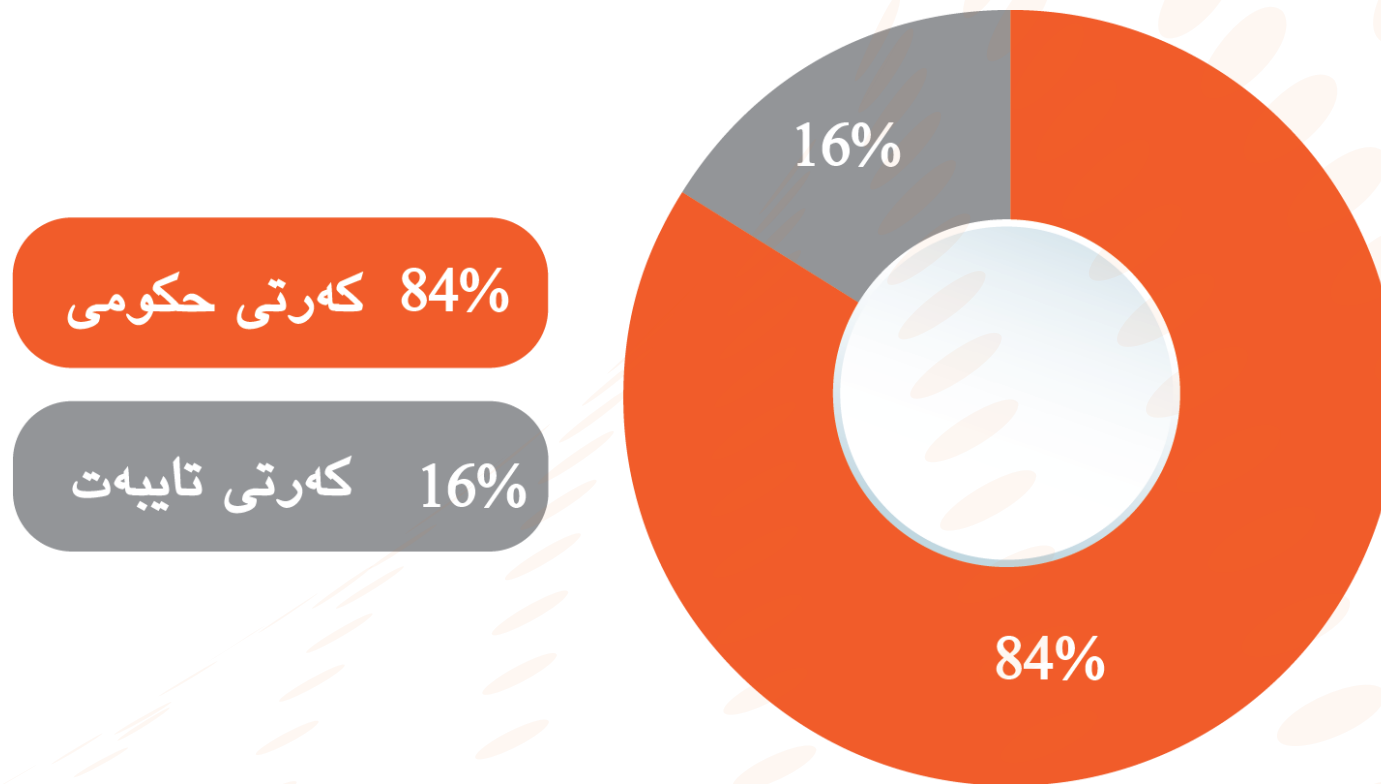
بە پشت بەست بەپرسیاری پېشو و پیتان وایه له پسیوړی خۆتدا کارت دەست بکەوێت

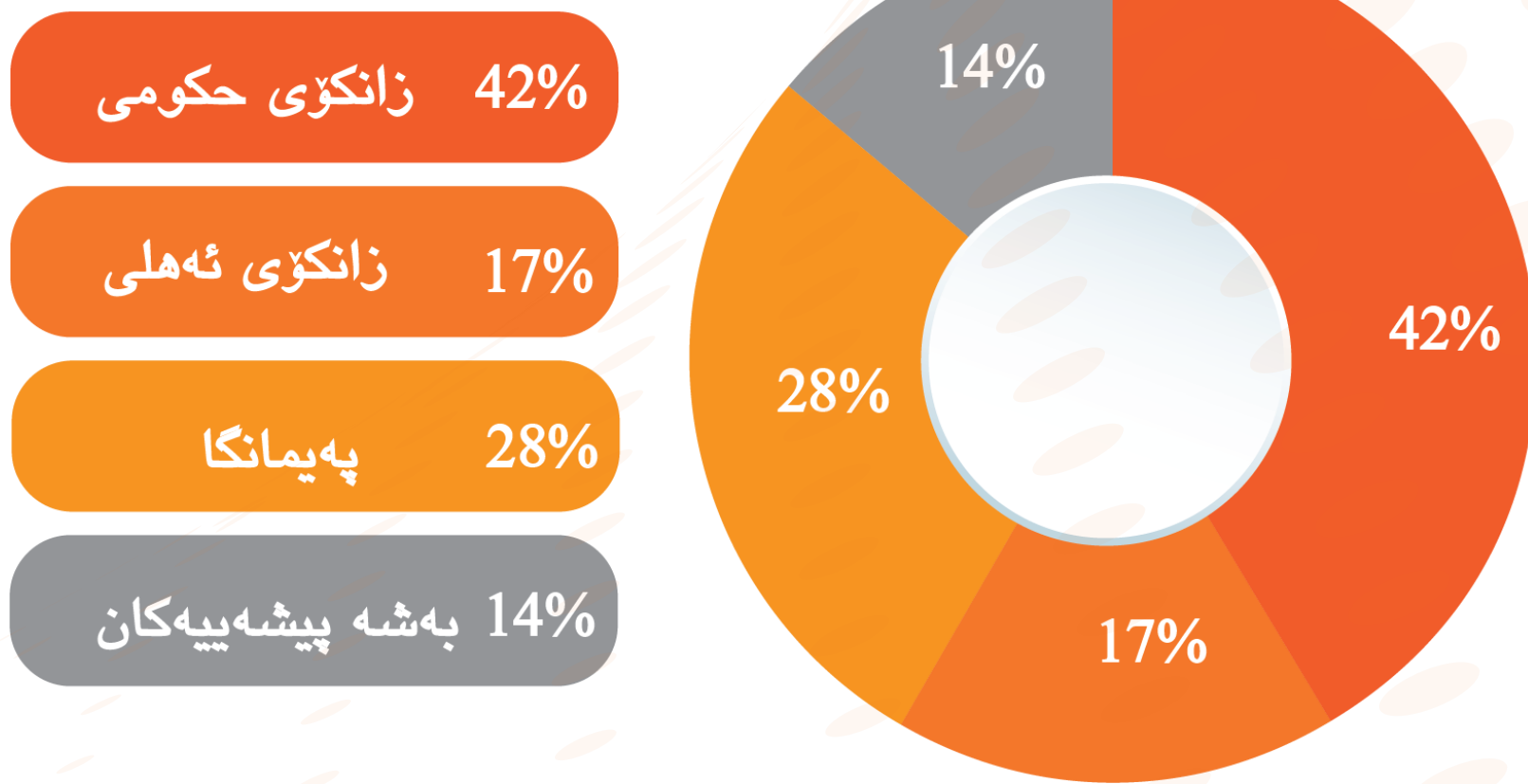
تاچه‌ند گه‌شبینیت به‌وه‌ی دوا‌ی خو‌یندنت ر‌استه‌وخ‌و‌ کارت ده‌ست بکه‌و‌یت

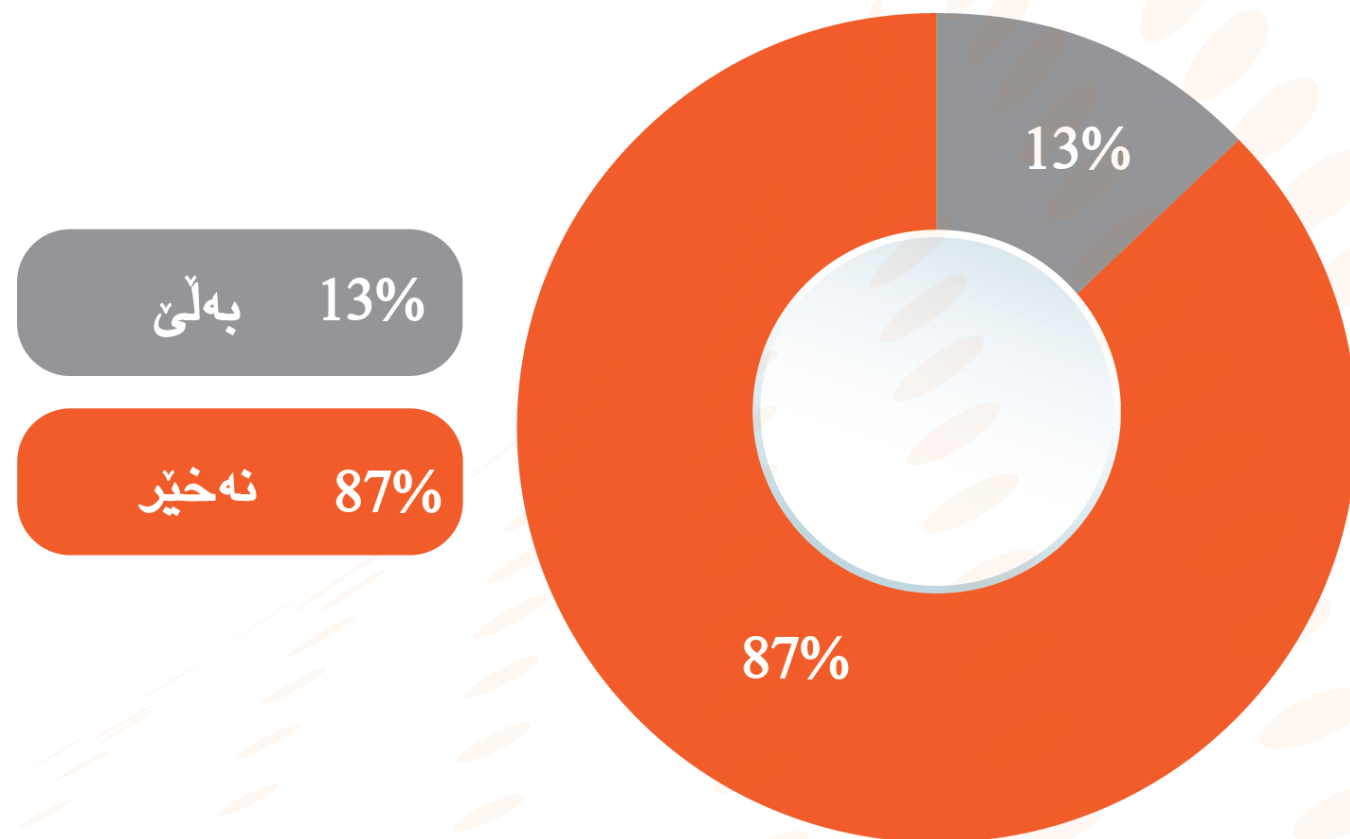
له کام لهم کهرتانه دا کارده که پیت

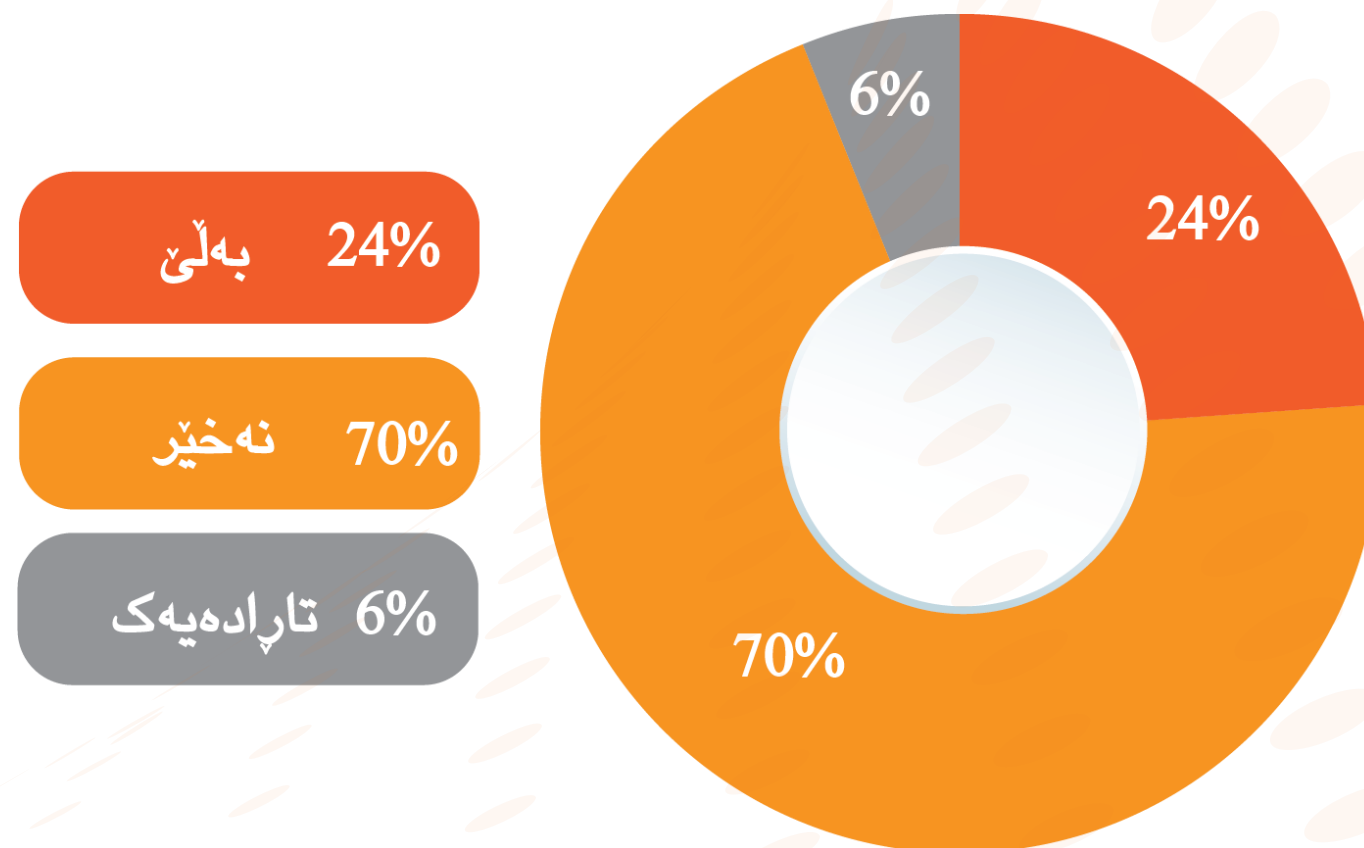
خویندکار

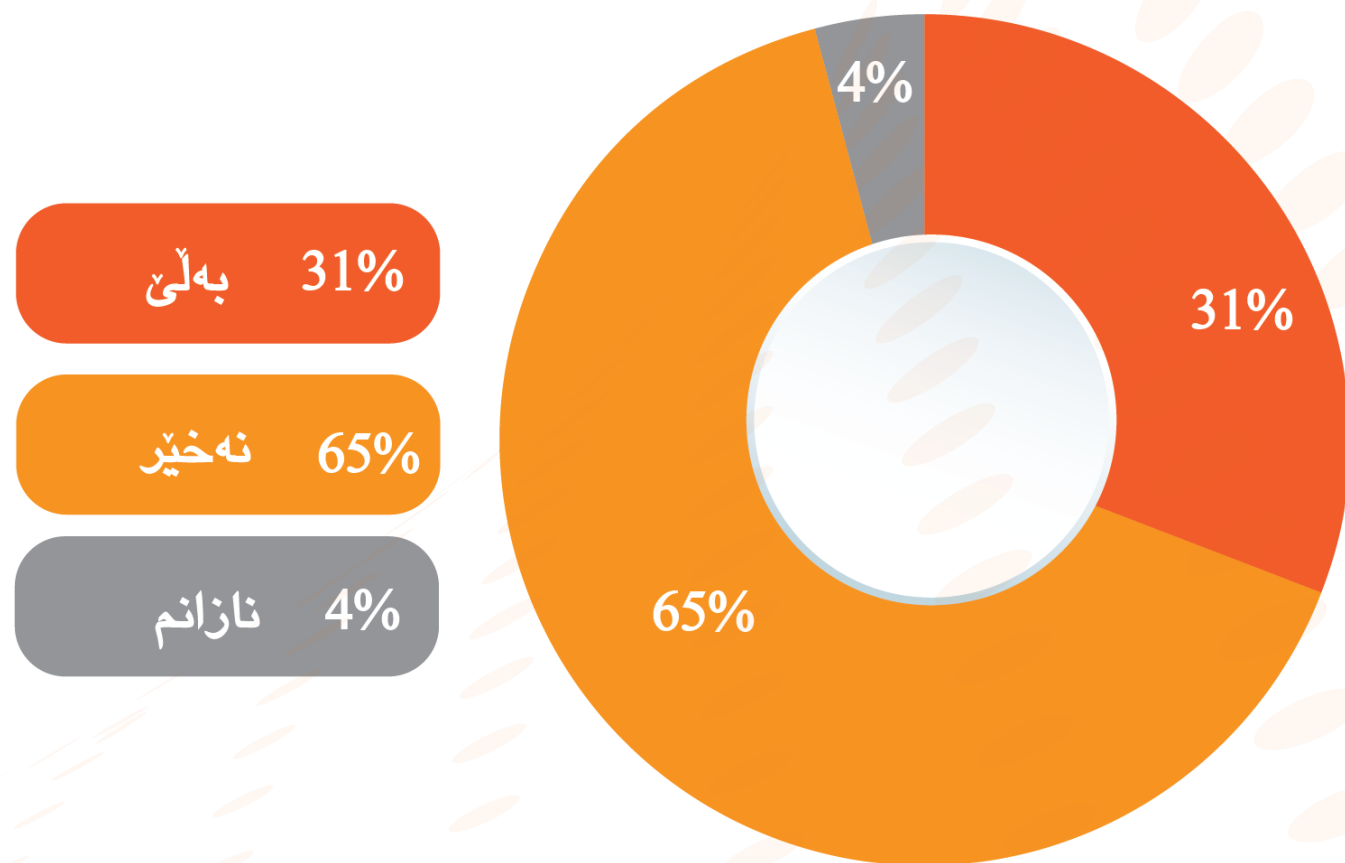
ثایه به‌ژداریت له خوله پیشه‌یه‌کاندا کردوه

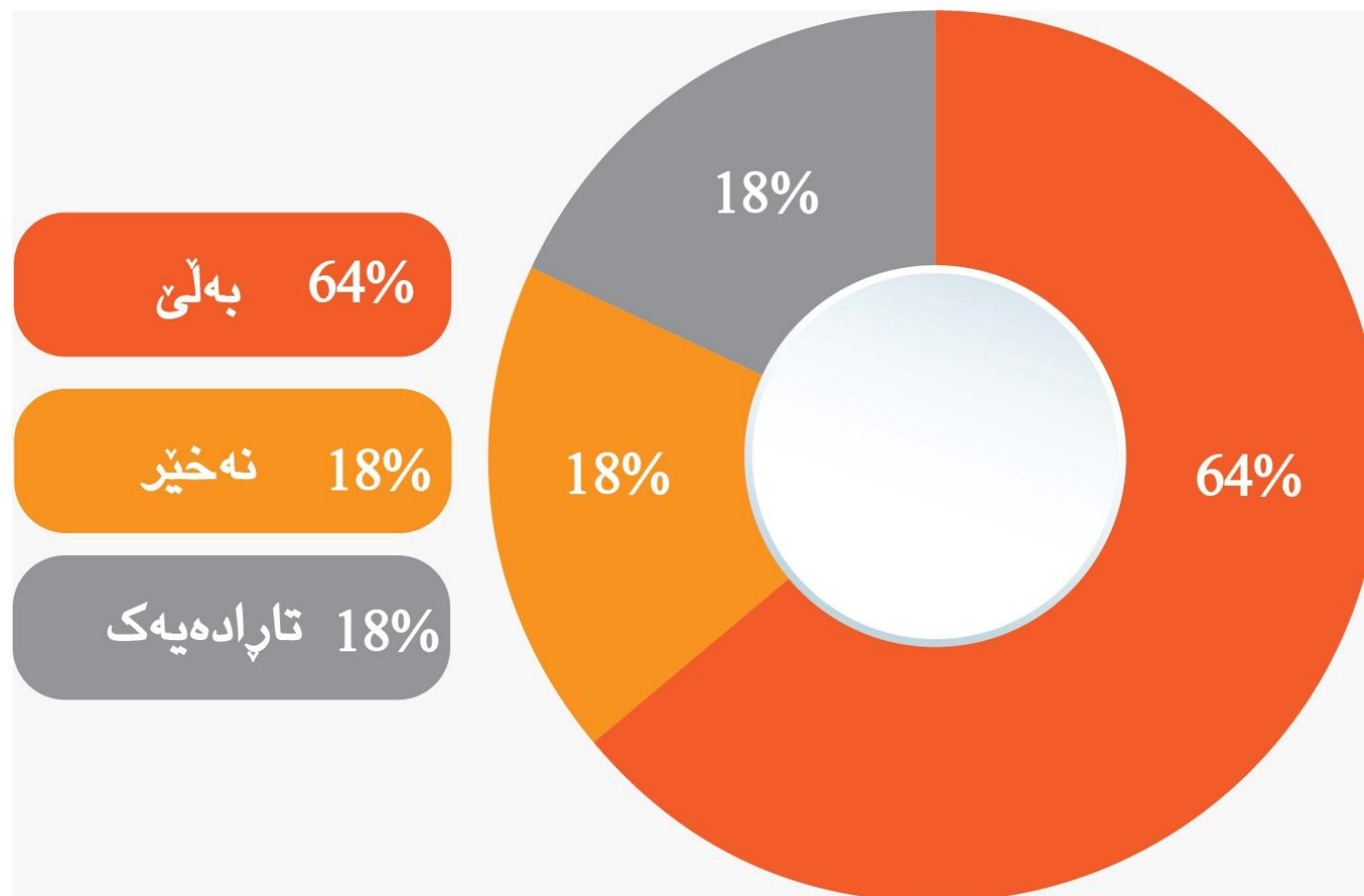
ئايە ئامادەيت لەداھاتوودا بەژداری لە خولەپیشەییەکاندا بکەیت

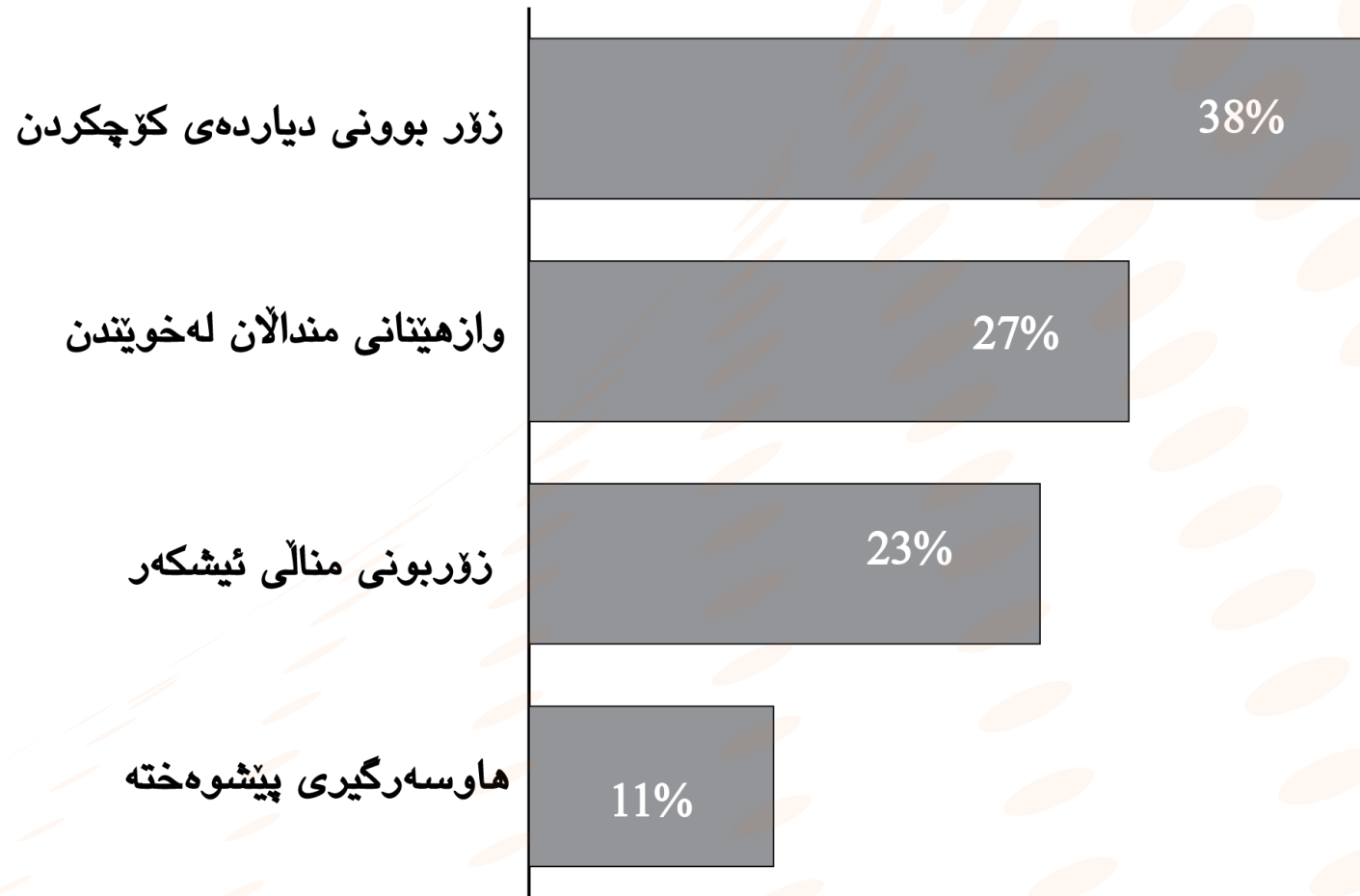
ئامادەيت بۆكارکردن كۆچبكهيت بۆشارىكى تر

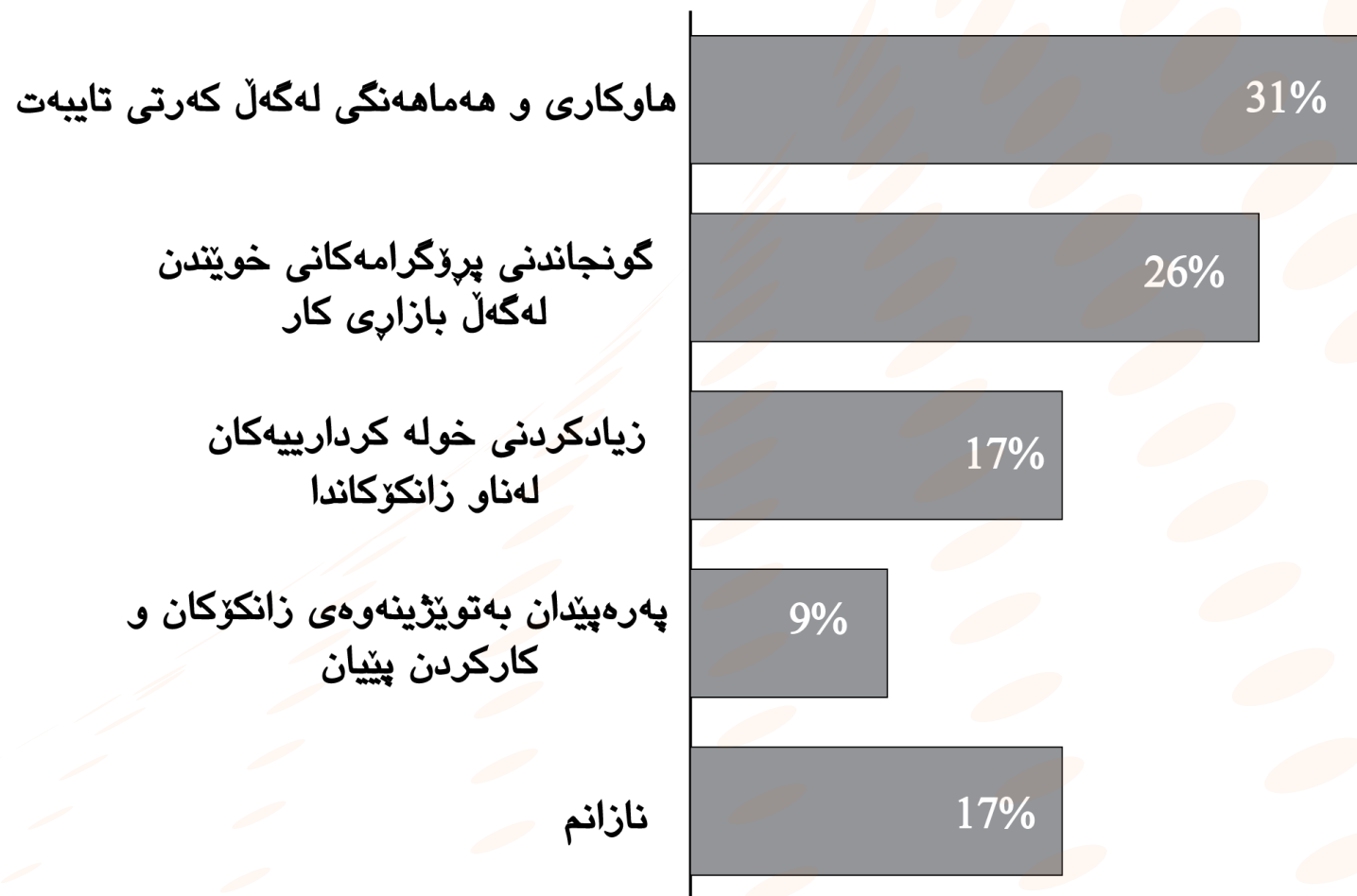
متمانہ بہ دہاتووی کارہکت ہہیہ

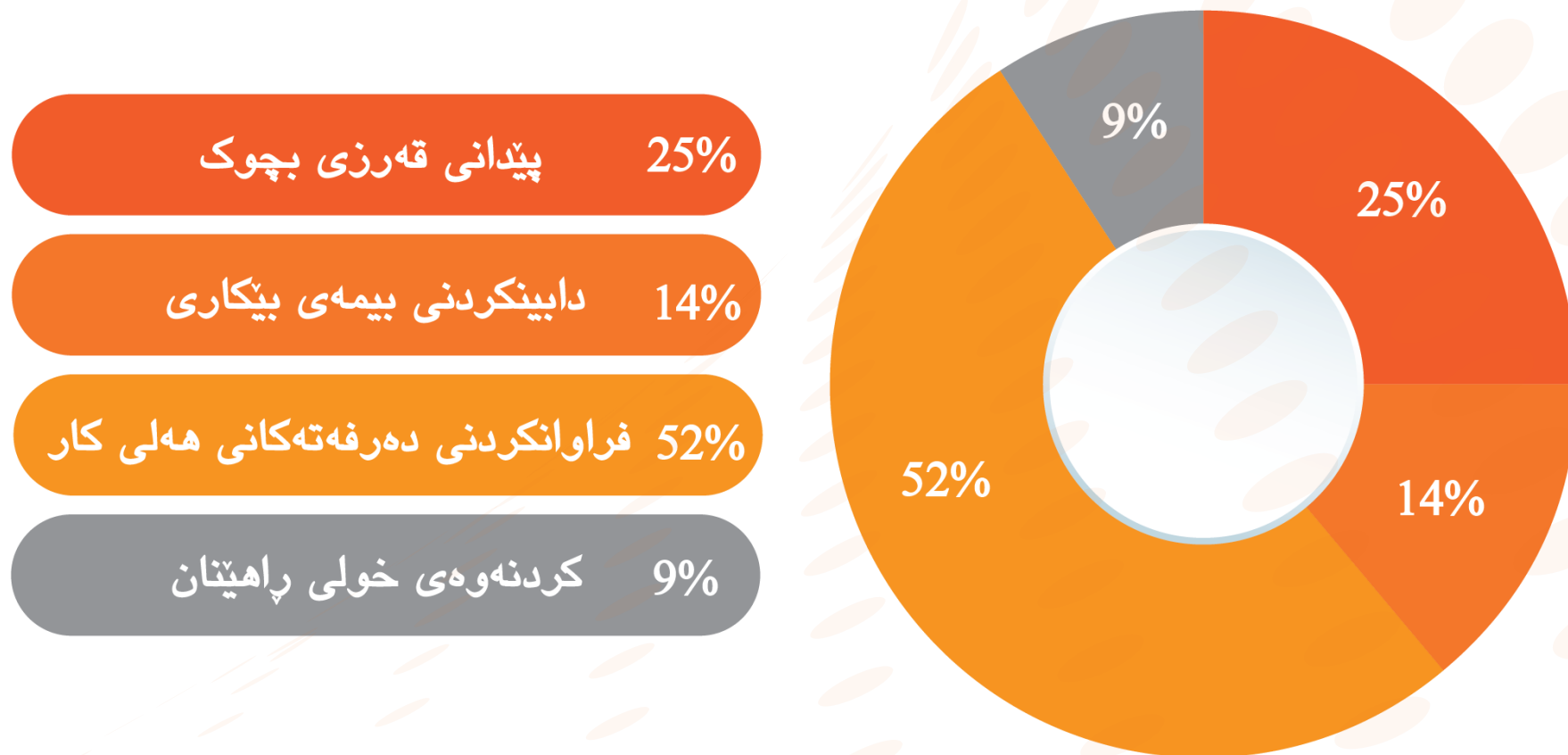
به‌پای ئیوه بیکاری و قهیرانی ئابووری رۆلی له دروستبوونی کام له‌م دیاردانه هه‌یه له‌ناو خێزانی کوردیدا

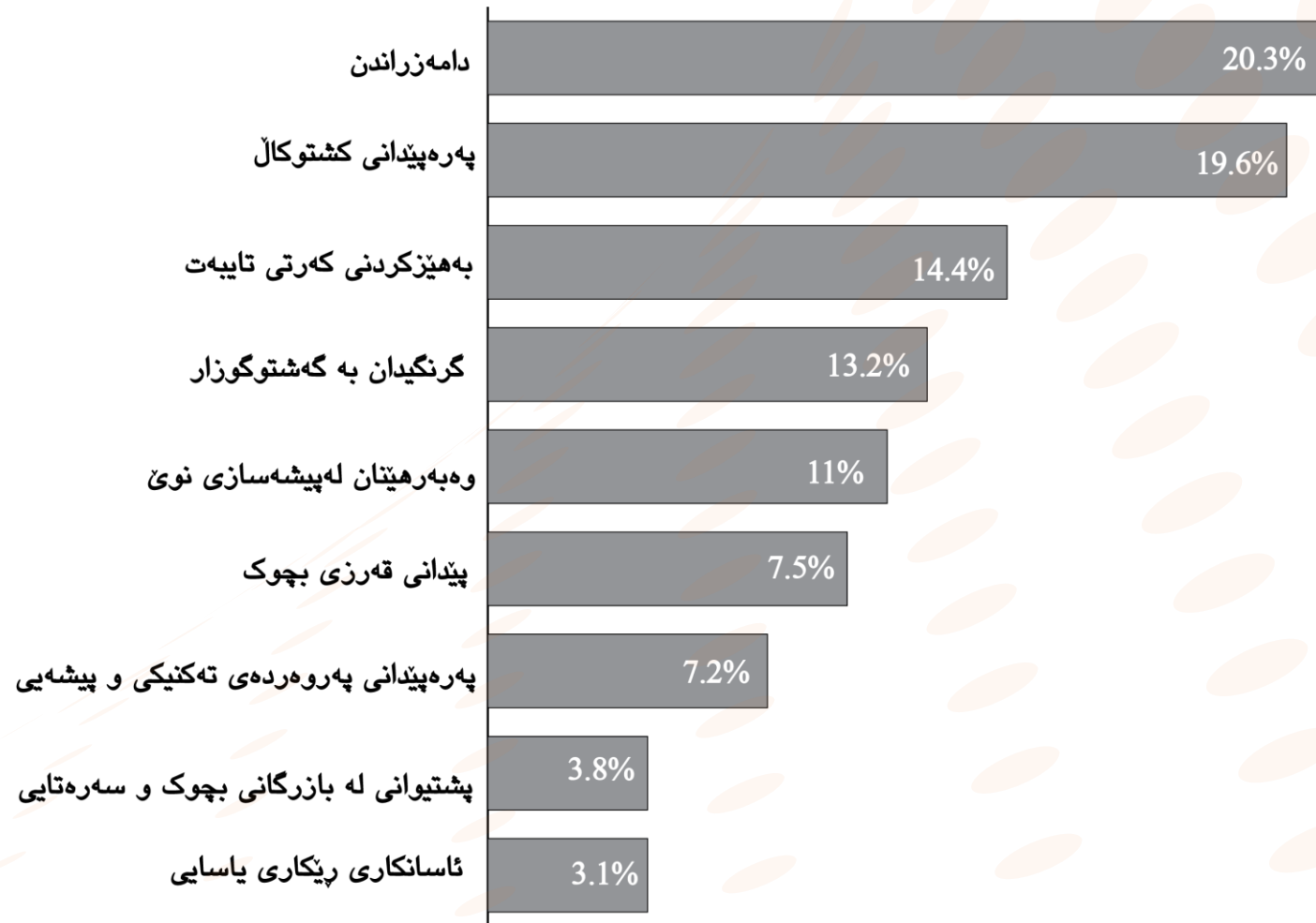
بەبۇ چوونى ئۆۈ ئەرکی زانکۆکان لە کەمکردنەوہی بیکاری چییە

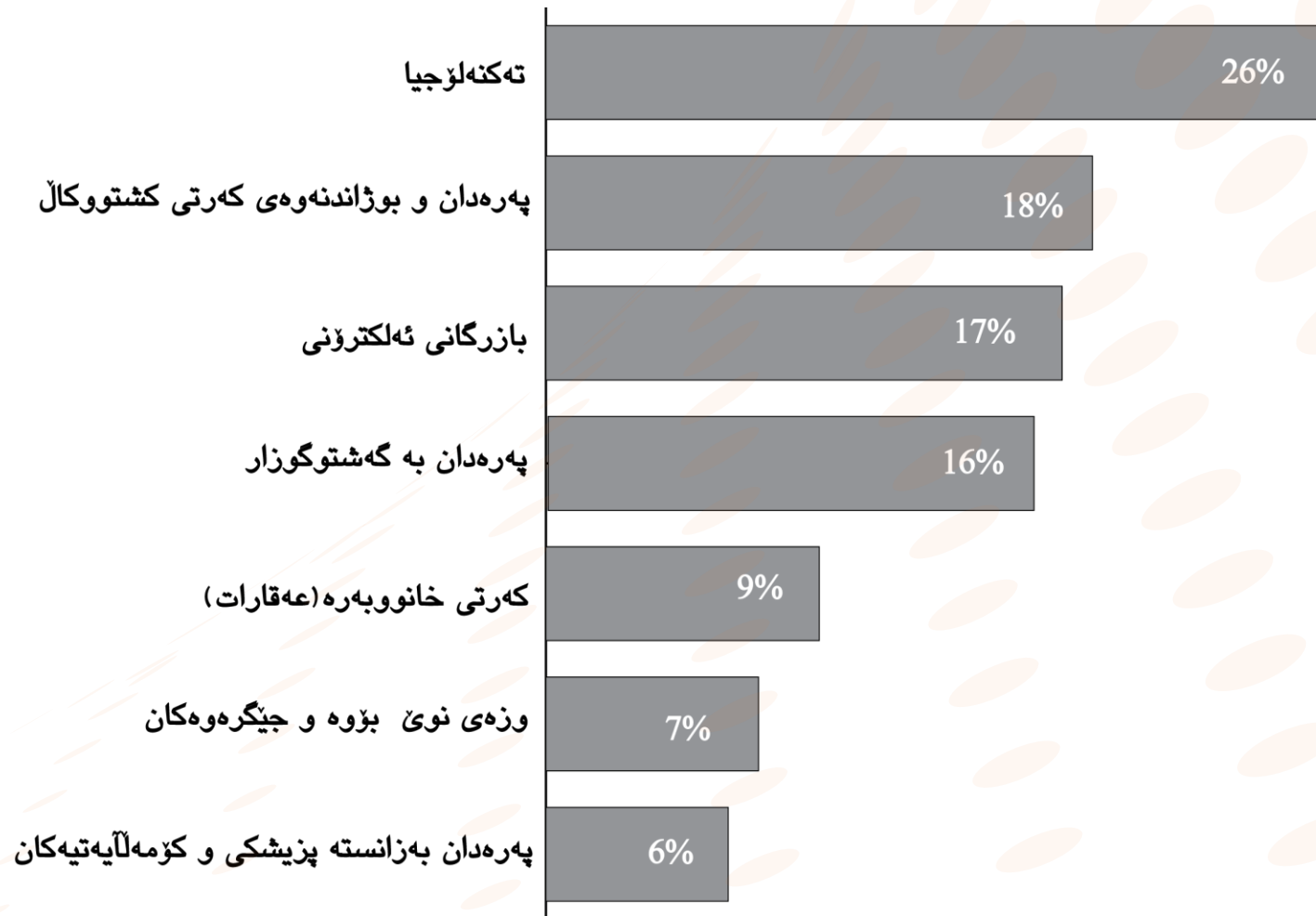
به بۆچونى ئۆۈە ئەرکی حکومهت چیه له کهمکردنهوهی بیکاری

بەبۇچوونى ئۆۈ گرنگىرىن رېڭاكانى كەمكىردنەۋەى بېكارى چىن

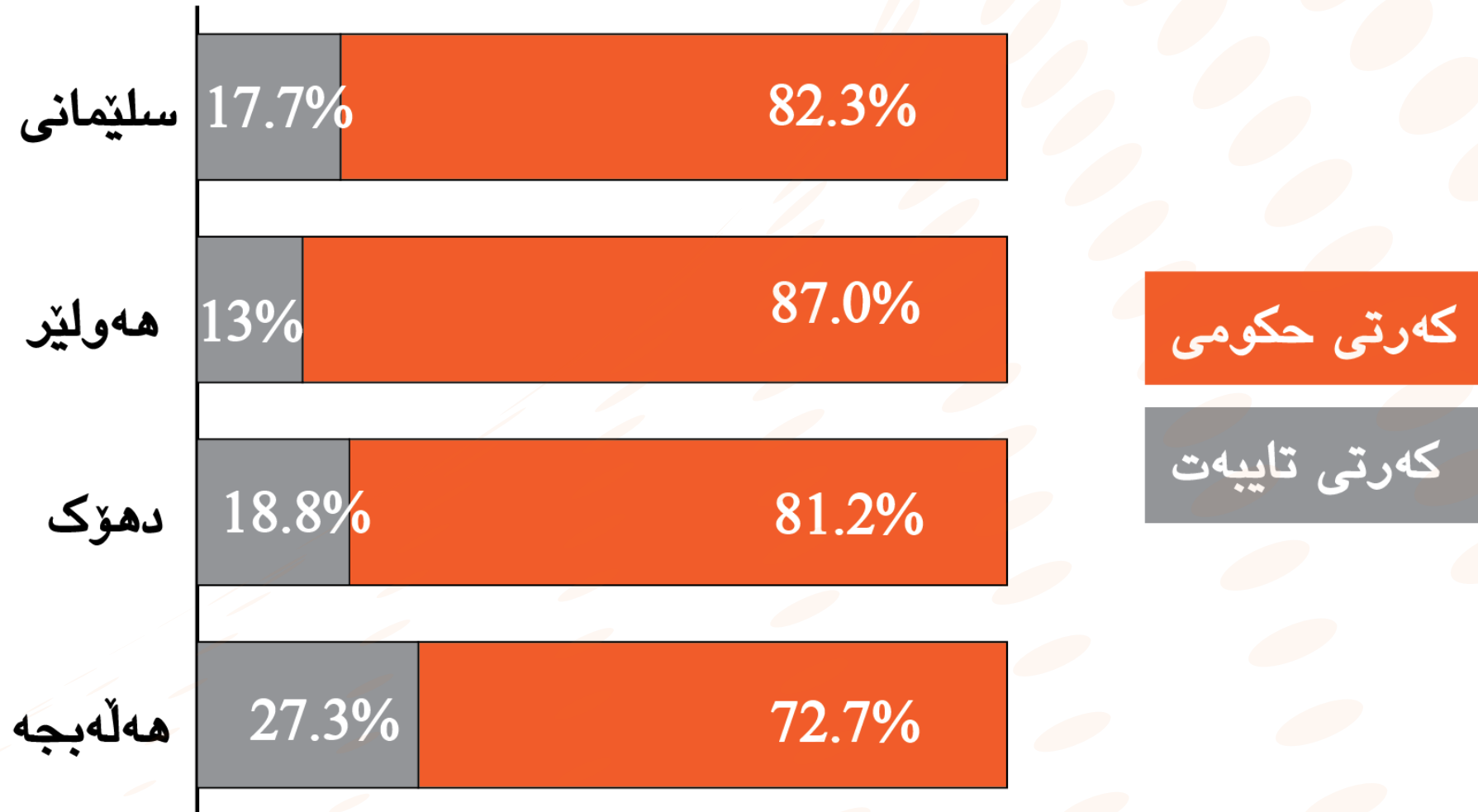

بەپاي تۆ گىرنگىترىن بوارەكان كامانەن بۆدروستكىردنى ھەلى كار

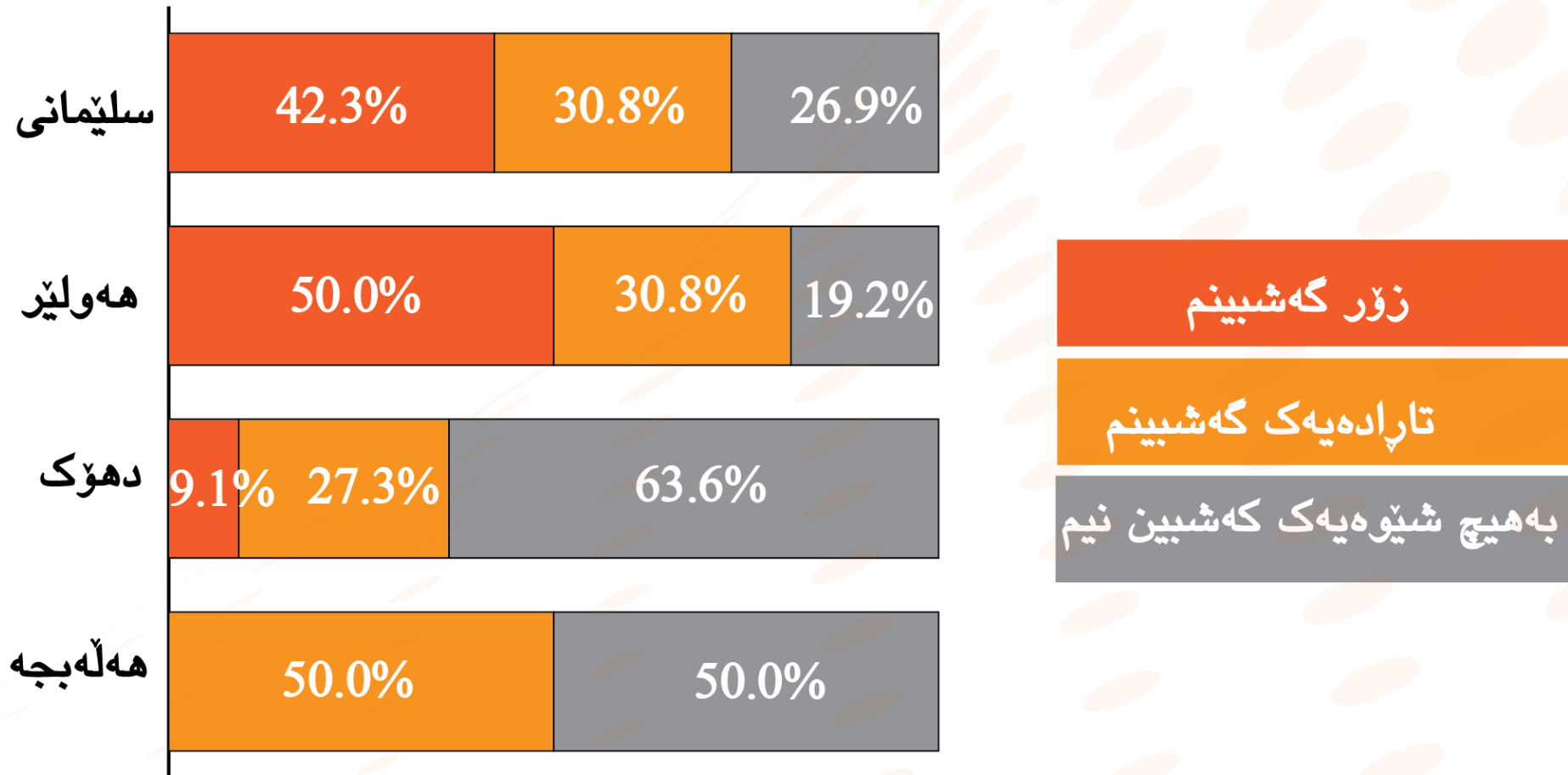

به پي پاريژگا

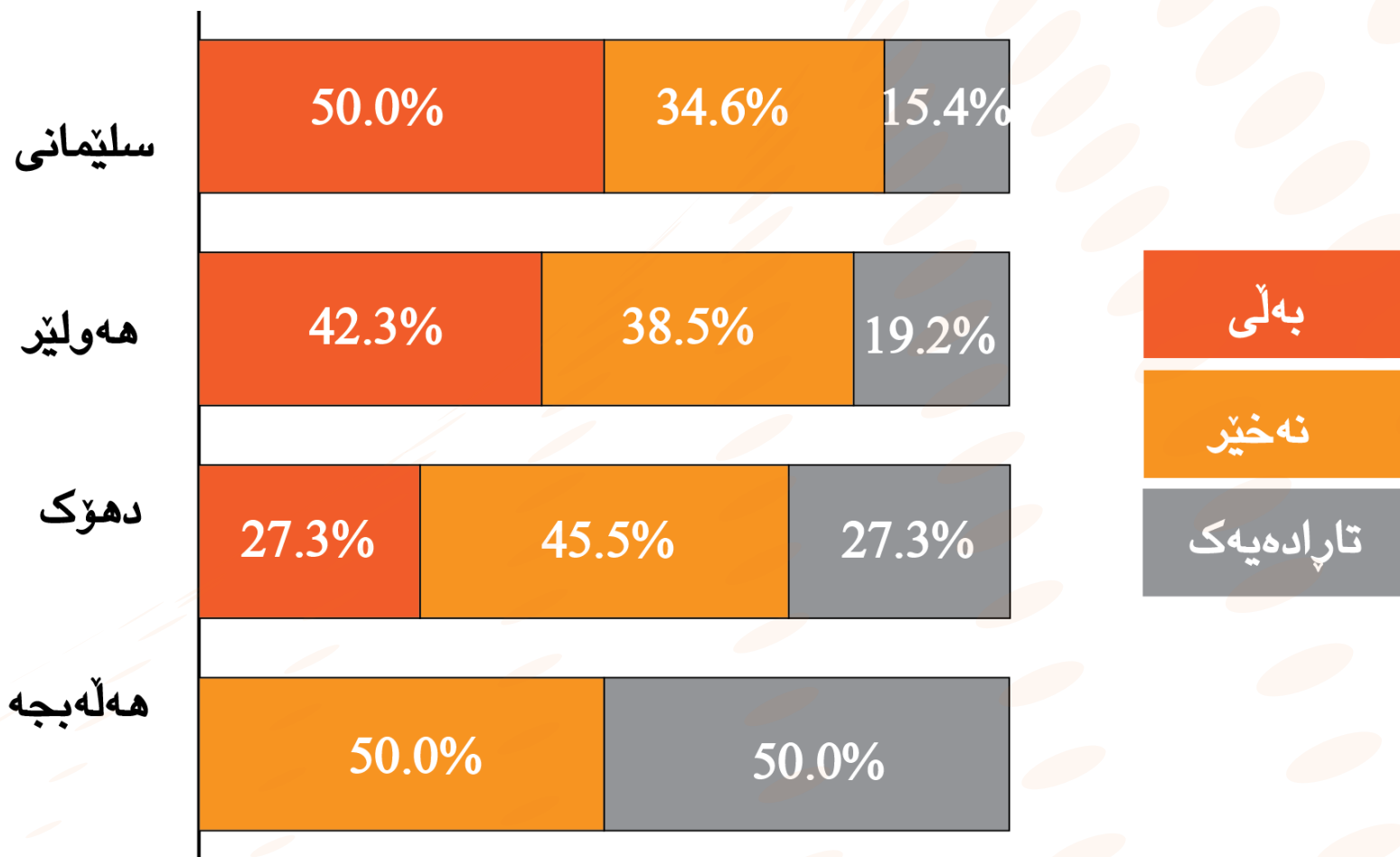
له کام له م کهرتانه دا کارده کهیت

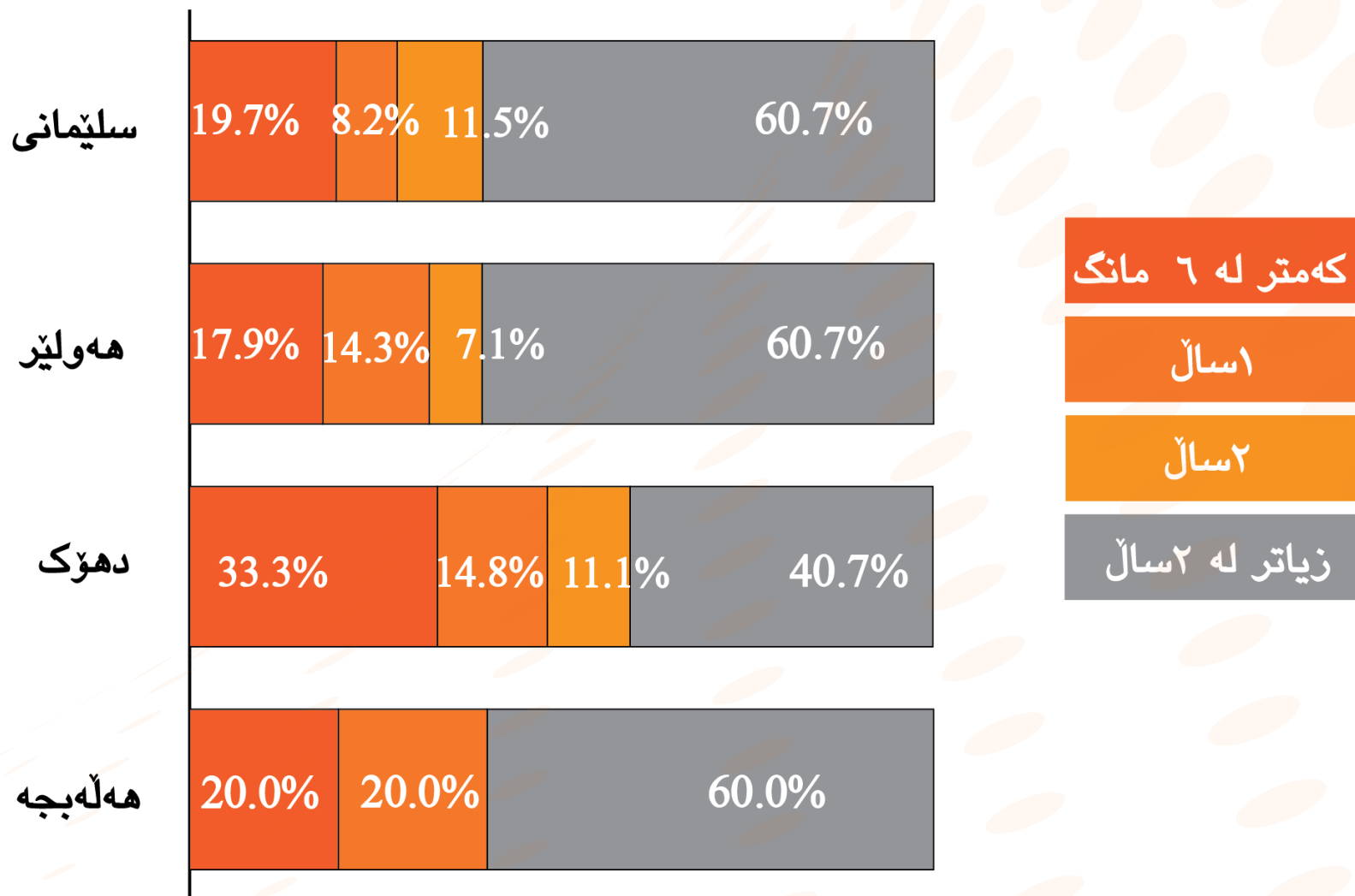
تاچەند گەشبینیت بەوہی دوای خویندنت راستەوخۆ کارت دەست بکەوئیت

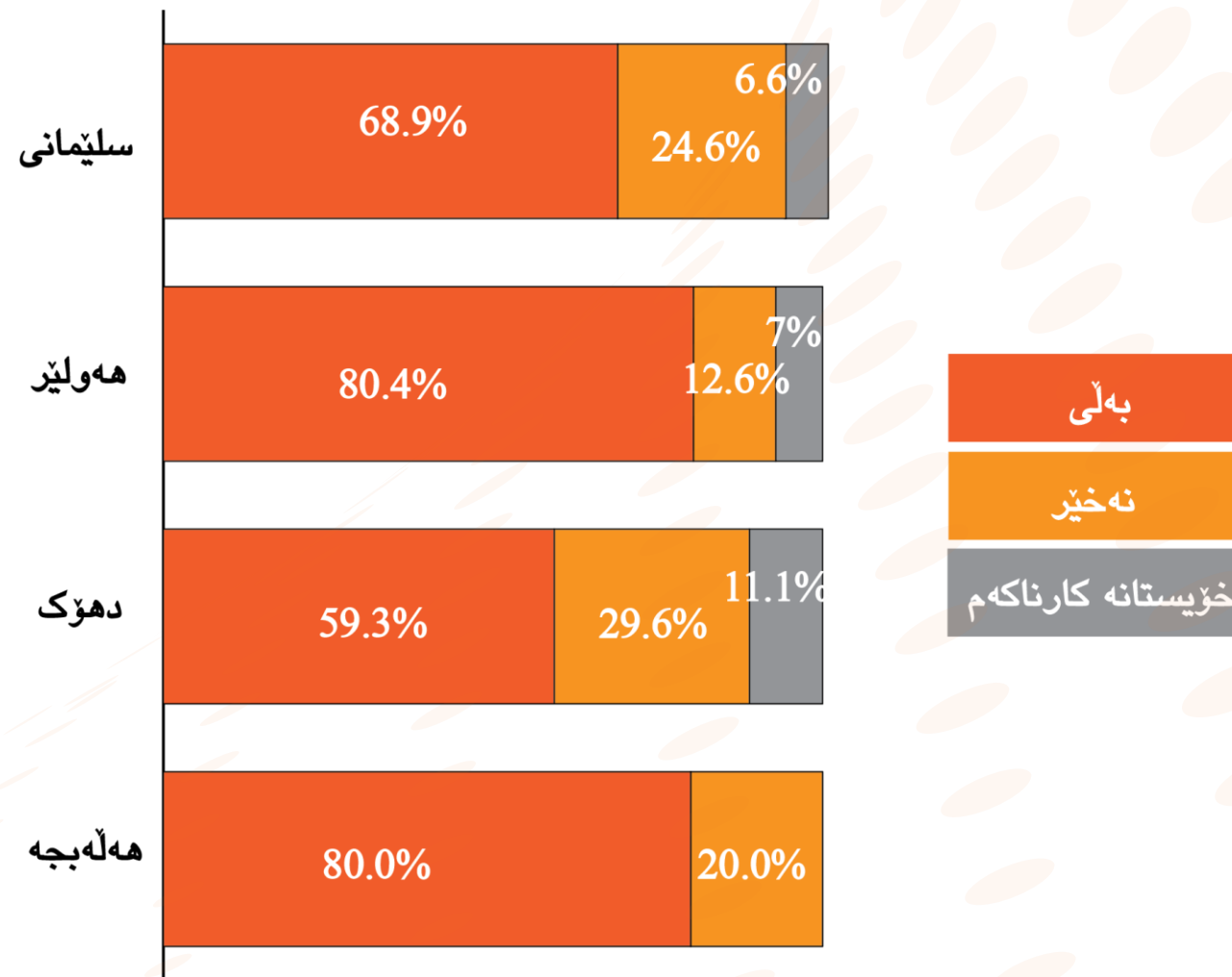
بە پشت بەست بەپرسیاری پېشو و پیتان وایه له پسیوړی خۆتدا کارت دەست بکەوێت

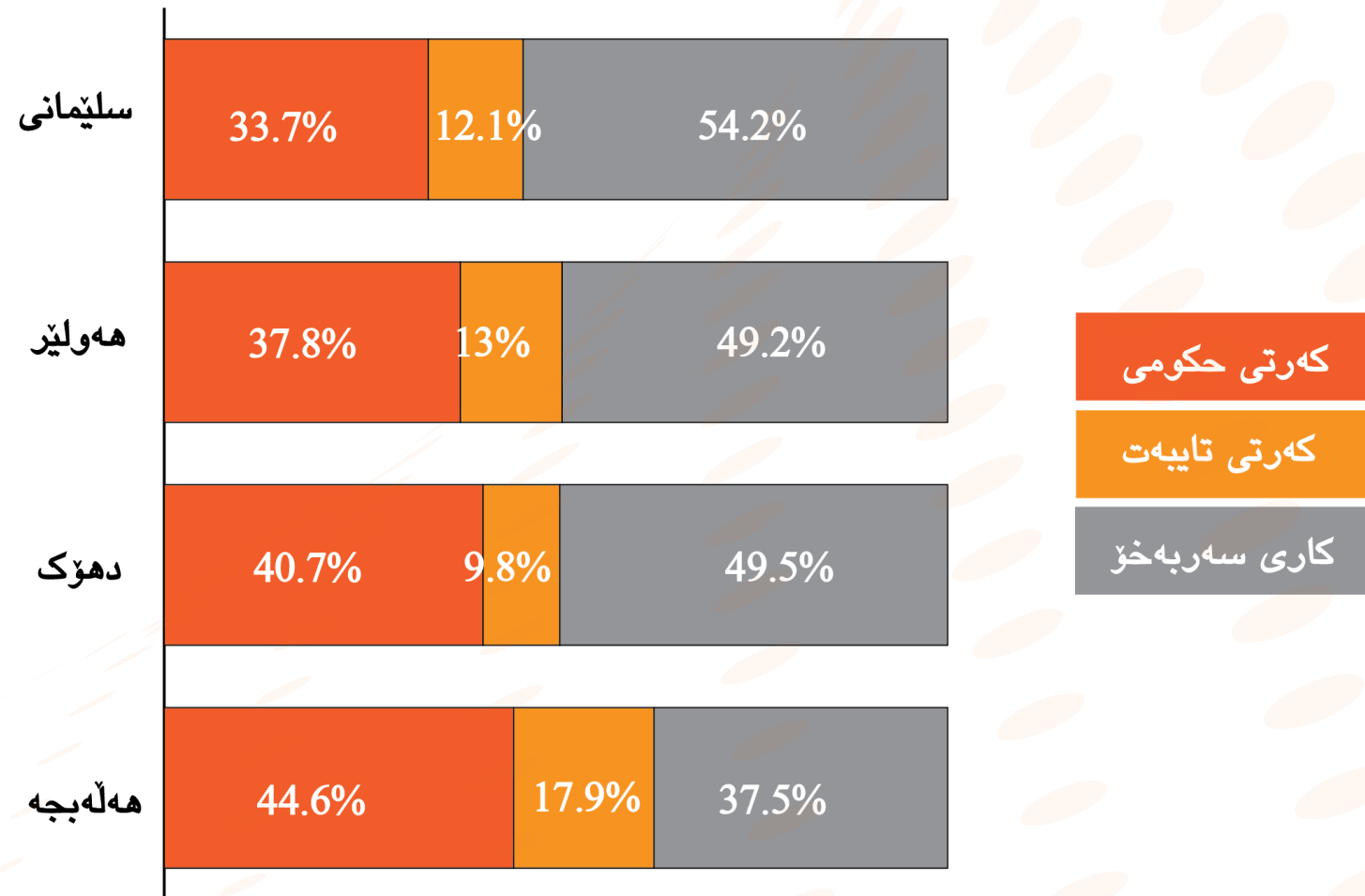
ماوهی چهنده بیکاریت

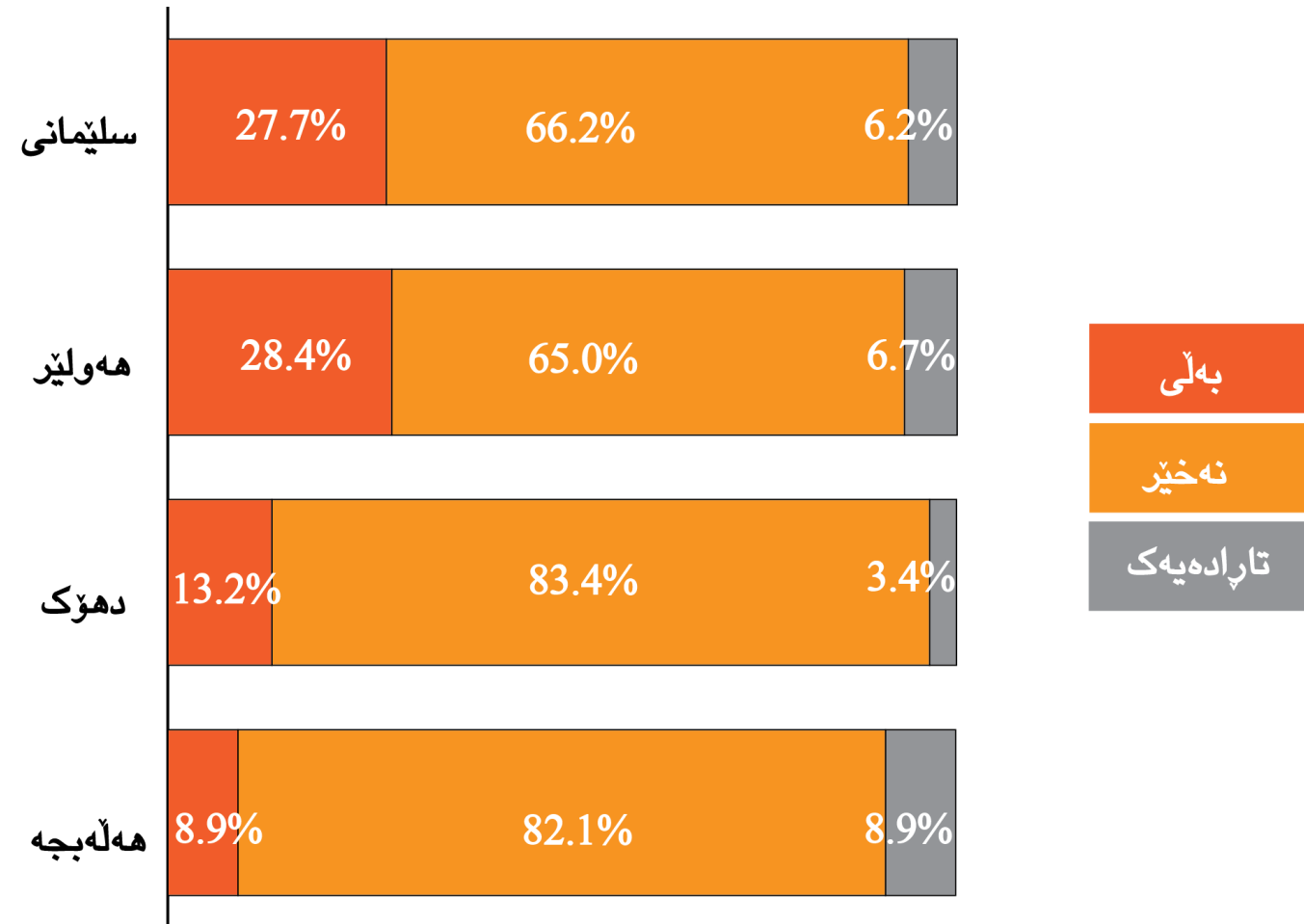
له ئیستادا به دوای کاردا نه گهر پیت

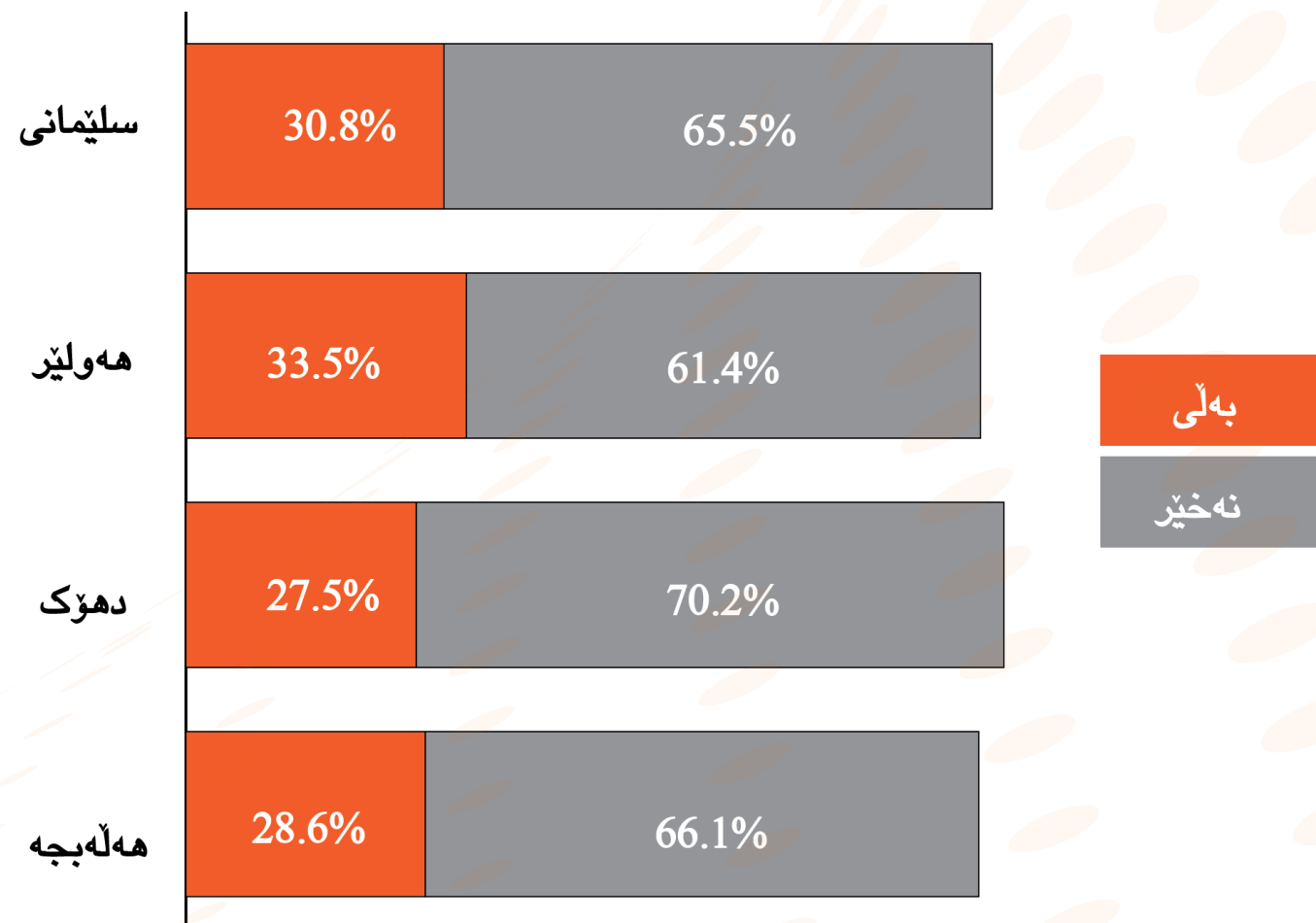
حەزئە کەیت لەداھاتوودا لەکام لەم کەرتانەدا ئیشبکەیت

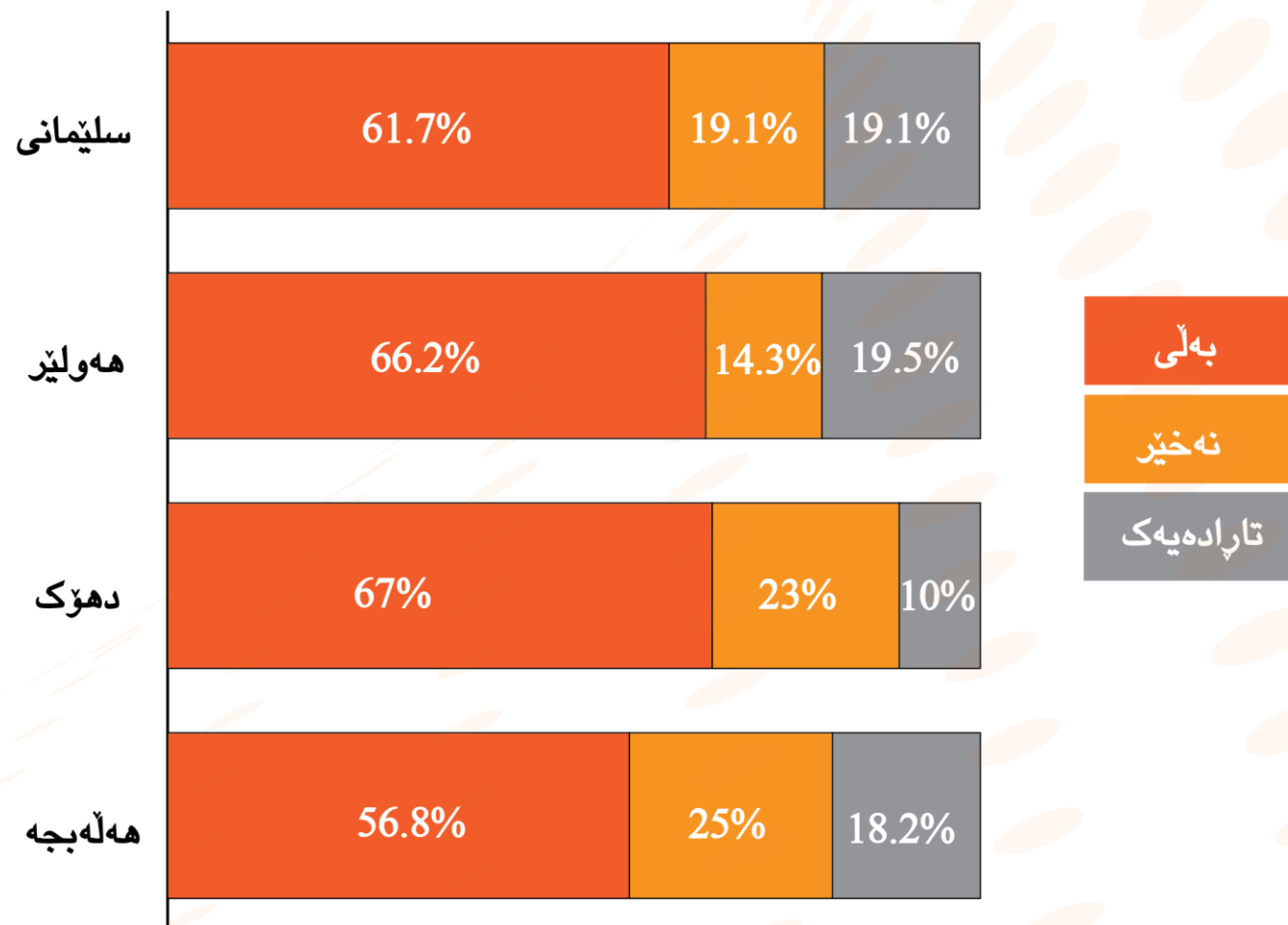
ئايە ئامادەيت لەداھاتوودا بەژداری لە خولەپیشەییەکاندا بکەیت

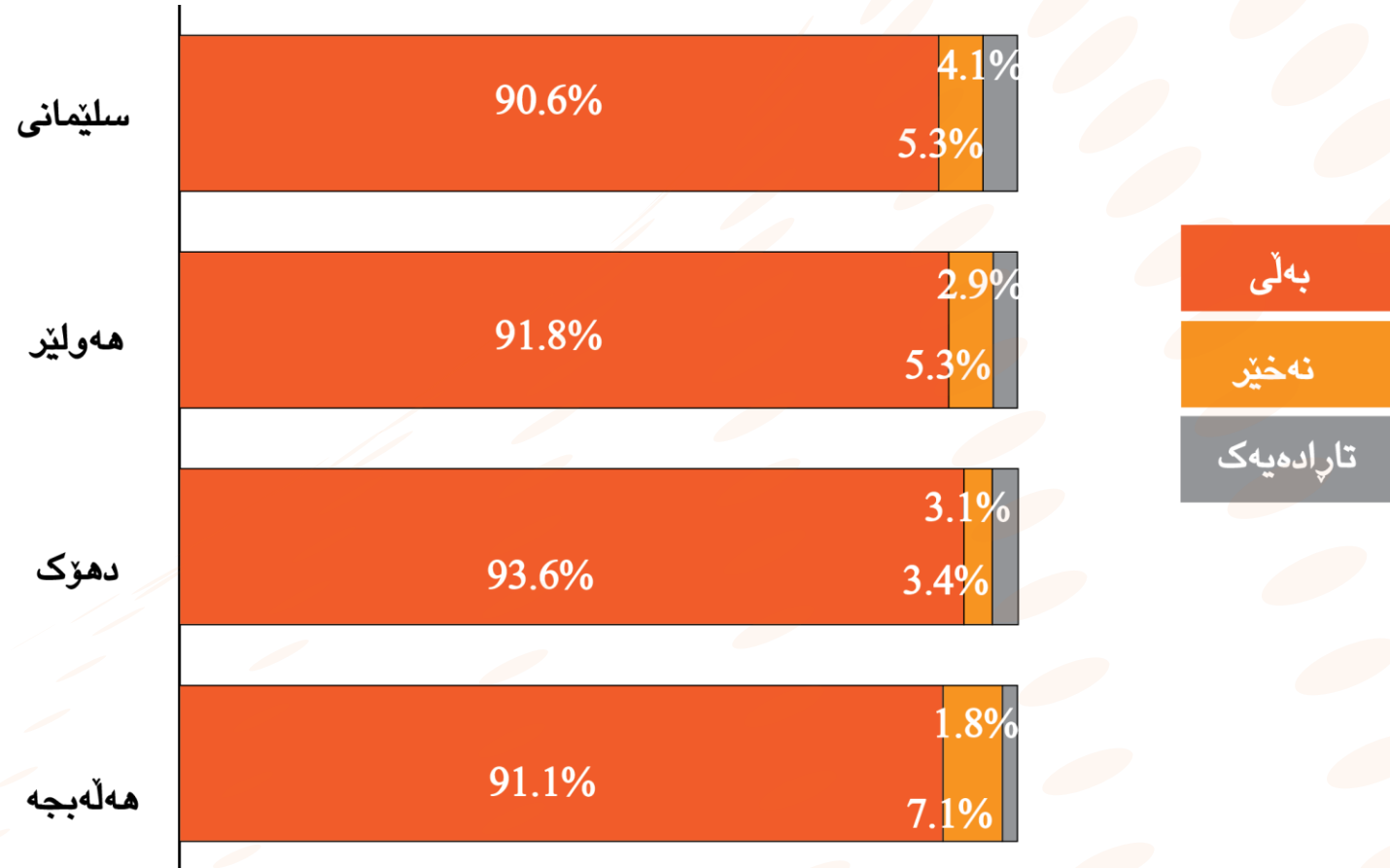
ئامادەيت بۆكارکردن كۆچبكهيت بۆشارىكى تر

متمانەت بەداهاتووی کارەکتەرە

بەرپاى ئۆۈە بېكارى بۆتە ھۆى زىادکردنى كېشە كۆمەلایەتییەكان

بەلە بەرچاۋگرتنى بارودۇخى سىياسى و ئابوورى ھەرىم پېشنىارى كام لەمانە بۆگەنچەكان ئەكەيت

